

ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΧΡΟΝΙΑ Β'. ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1928 - ΤΕΥΧΟΣ 3^ο

ΖΩΓΡΑΦΙΑ ΧΩΡΙΑΤΙΚΗ

Στὴν ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ μὲ βαρεῖα συννεφιά ἀνέβαινα μὲ τὸ Βασίλη σ' ἓνα χωριὸ τοῦ Περιστεριοῦ. Πηγαίναμε νὰ δοῦμε τὴν κόρη τοῦ προεστοῦ, που τώρα καὶ τρία χρόνια τὸν εἶχανε σφάζει Βούλγαροι. Κι αὐτὴν ὀρφανὴ τὴν εἶχανε πάρει στὸ Μοναστήρι οἱ δικοὶ μας νὰ τὴ σπουδάσουν. Τώρα γύρισε στὸ χωριό, γιατί εἶχαν τελειώσει τὰ μαθήματα. Ἦτανε πρῶτα κρυμμένο ἀπὸ τὰ χωμιτένια βουναλάκια τὸ χωριό. Ἐξαφνα φάνηκε ἀνάμεσα στοὺς ὄχτους τῆς ρεματιᾶς ἄσπρο σὰν μαργαριτάρι μέσα ἀπὸ τὴ μαργαριταρόριζα, καὶ γύρω τριγύρω φούντωναν τὰ δέντρα, καστανιές, ὀξυές καὶ ἄλλα. Περάσαμε ἀπὸ ἓνα κινιὰπράσινο λειβάδι, τριγυρισμένο κι αὐτὸ ἀπὸ δέντρα καὶ χαμόδεντρα. Μιὰν ἀχτίδα ἡλίου ἀναψε μονομιᾶς τὸ λειβάδι κι ἀστραψαν τὰ κάτασπρα πρόβατα ἐνὸς κοπαδιοῦ που ἔδρασκε. Τὸ βοσκόπουλο μὲ ξεσχισμένα ροῦχα φύλαγε ὀλόρθο καὶ μᾶς κοίταζε που περνούσαμε. Ἐπειτα ἔσθησε τὸ φῶς, σκοτείνιασεν ὅλος ὁ οὐρανὸς καί, μόλις ζυγώσαμε στὸ χωριό, ἀστραψε καὶ βρόντησε, κ' ἡ βροχὴ ἀπὸ τὸν κάμπο μᾶς ἔφτασε καὶ μᾶς ραντίζει τώρα μὲ ζεστὲς μεγάλες σταλαγματιές. Σὲ λίγο ἔπεφτε ποτάμι ἡ βροχὴ καὶ χωθήκαμε στὸ καπηλειό.

Στοὺς χοντροκαμωμένους ξυλένιους πάγκους ἦταν καθισμένοι τέσσερεῖς χωριανοί. Πιάσαμε ὀμιλίες κι ἀπὸ λόγο σὲ λόγο τοὺς εἶπαμε γιατί ἦλθαμε κ' ἔστειλαν τὸν κάπηλα καὶ φώναξε τὸ κοριτσάκι. Χαμογέλασε ἅμα μᾶς εἶδε. Φοροῦσε πάλι τὰ χωριάτικὰ της ροῦχα καὶ μᾶς εἶπε :

— «Ξαναφόρεσα τὰ ροῦχα τοῦτα, γιατί τὰ σκυλιὰ δὲ μὲ γνώριζαν μὲ τ' ἄλλα στὸ χωριό καὶ μὲ γάβγιζαν».

— «Λοιπὸν τὰ σκυλιὰ σὲ ἀνάγκασαν καὶ ξανάγινες χωριάτισσα»;

Ἡ Ἑλένη γελοῦσε κ' ἔκρυβε ντροπαλὰ τὸ πρόσωπό

της μετ' την ἀπαλάμη. Ἐνας χωριάτης, ὁ θεῖος της, εἶπε: — «Στὸ χωριὸ δὲ θαῦρης ἄλλη καμιὰ νὰ ξέρη τόσα γράμματα».

Καὶ ἡ Ἑλένη περήφωνα πρόσθεσε: «Τώρα ὅλες γυρεύουν νὰ τὰ μάθουν σὺν καὶ μένα».

Μᾶς ἔφεραν ραζὶ. Ἡ Ἑλένη βγῆκε ὄξω, ἔτρεξε καὶ σὲ λίγο ξαναγύρισε μ' ἓνα πανεράκι γεμάτο κεράσια δροσιμένα ἀπὸ τὴ βροχὴ. Οὔτε πολὺ μεγάλα, οὔτε πολὺ γινωμένα, οὔτε νόστιμα ἦταν τὰ κεράσια ἐκεῖνα, καὶ μᾶς εἶπε ἡ Ἑλένη:

— «Ἐγὼ τὰ καλὰ κεράσια δὲν τὰ πρόφτασα, ἦμουν στὸ σχολεῖο στὸ Μοναστήρι». Καὶ τῆς ἀποκρίθηκα:

— «Βλέπεις τί εἶχαν οἱ ἄλλες που σὺ δὲν τὸ εἶχες; Τώρα τίς ζηλεύεις ἐκεῖνες, ὅπως ἐκεῖνες σὲ ζηλεύουν ἐσεῖνα γιὰ τὰ γράμματα που ξέρεις καὶ δὲν ξέρουν». Ἡ Ἑλένη πάλι γέλασε σὺν πρῶτα.

Εἶχε πάψει ἡ βροχὴ. Σηκωθήκαμε καὶ πήγαμε κατὰ τὸ σχολεῖο στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιάς. Ὁ δάσκαλος ἔβγαине ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, γιατί ἦτανε Σάββατο καὶ εἶχε ψάλλει τὸν ἑσπερινό. Ἡ Ἑλένη μᾶς ἔδειξε τὸ δρόμο, ἀνεβήκαμε μιὰ σκάλα ξυλένια καὶ μπήκαμε στὸ σχολεῖο. Ἦταν ὄλο μιὰ κάμαρα μεγάλη, μακρουλή, χαμηλοτάβανη μὲ παλιωμένους χάρτες στοὺς τοίχους καὶ λερωμένα θρανία.

Εἶδα πὼς δὲν εἶχε κεντήματα στὰ μανίκια της ἡ Ἑλένη, ὅπως ἔχουν ὅλες οἱ χωριάτισσες σὲ κεῖνα τὰ μέρη. Τὴ ρώτησα γιατί καὶ ἀποκρίθηκε. «Ὁ θεῖος μου εἶπε νὰ μὴ φορῶ κεντήματα». Ἐστρεψα πρὸς τὸ θεῖο καὶ τὸν κοίταξα. Κάτι ὑποψιάστηκα. Τὸ κατάλαβε καὶ εἶπε: «Ἐτσι βγῆκε μιὰν ἀπόφαση στὸ χωριὸ νὰ μὴ φοροῦν πιά κεντίδια οἱ γυναῖκες».

— «Καὶ πὼς σᾶς κατέβηκε αὐτὴ ἡ γνώμη; Μήπως τὸ κοιτάτο, τίποτε;...»

— «Ὅχι δά, τὸ χωριό, τὸ χωριὸ τ' ἀποφάσισε μονάχο του».

Δὲν πίστεψα τὰ λόγια του, ὡς τόσο γύρισα καὶ ρώτησα τὸ δάσκαλο:

— «Πόσα παιδιά ἔρχονται, δάσκαλε, στὸ σχολεῖο;»

— «Τώρα εἶναι ἐξηντα ὀχτὼ μὲ τὰ κορίτσια.»

— «Κι ὅλα σὲ τούτην τὴν κάμαρα;»

— «Ναί, δὲν ἔχει παρμένη δασκάλα τὸ χωριὸ καὶ τὰ

κορίτσια μαζί μὲ τ' ἀγόρια τὰ μαθαίνω ἐγὼ γράμματα.

— Καλὰ κάνεις.

— Τώρα τελευταῖα μάλιστα ἔρχονται σωρὸς τὰ κορίτσια. Κοντεύουν νὰ κεράσουν τ' ἀγόρια.

— Πρῶτα δὲν ἦρχονταν;

— Ὅχι, εἶναι δυὸ βδομάδες τώρα που ἔρχονται.

— Καὶ γιατί;

— Πρὶν εἶχαν τὰ κεντήματα στὸ σπίτι. Τώρα που δὲν κεντοῦν πιά, ὅλα μαζεύονται στὸ σχολεῖο.

— Ἐπειδὴ δὲν τοὺς ἀφήνει τὸ κοιτάτο νὰ φοροῦν κεντημένα ρούχα;

Ὁ δάσκαλος ἔριξε μιὰ ματιὰ στοὺς χωριανούς καὶ δὲν εἶπε τίποτε. Ὁ Βασίλης γύρισε καὶ μου εἶπε:

«Ὁ τελευταῖος νόμος ἐναντίον τῆς πολυτέλειας». Κατεβαίνοντας τὴν ξυλένια σκάλα (ἀπορῶ πὼς δὲν κατασκοτώνονται τὰ παιδάκια ἀνεθοκατεβαίνοντάς τιν ὅλη μέρα) εἶπα σιγὰ τοῦ Βασίλη: — «Τὸ βουλγάρικο κοιτάτο ὑποστηρίζει τὴν ἑλληνικὴ παιδεία. Πρόσθεσε μὴν τὸ πῆς κανεὸς καὶ τὸ μάθουν οἱ Βούλγαροι. Ἀπαγορεύει τὰ κεντήματα, καὶ τὰ κορίτσια, μὴν ἔχοντας τί νὰ κάμουν σπίτι τους, ἔρχονται στὸ σχολεῖο καὶ μαθαίνουν καλλίτερα τὰ ἑλληνικά. Μὴν τὸ πῆς σὲ κανένα». Καὶ εἶπα τῶν χωριανῶν που μᾶς ἀκολουθοῦσαν: — «Γιατί δὲν ἀφήνετε τὰ κορίτσια σας νὰ κεντοῦν; Ἐχουν καὶ γιὰ τὸ σχολεῖο καιρὸ καὶ γιὰ τὸ κέντημα. Ἄς μὴ φοροῦν τίς καθημερινές: τὰ κεντημένα τους ρούχα, μὰ γιατί νὰ ξεχάσουνε μιὰ τέχνη που τὴν ἔμαθαν; Μεῖς κοιτάζομε πὼς καὶ πὼς νὰ μάθωμε ὁ καθένας μας κάτι περισσότερο κίθε μέρα καὶ σεῖς πασκίζετε νὰ ξεχάσετε καὶ κεῖνα που ξέρετε; Στ' ἄλλα σχολεῖα, στὲς πολιτεῖες, φέρνουν ἐπίτηδες καὶ πληρώνουνε δασκάλες γιὰ νὰ μαθαίνουν τὰ κορίτσια κέντημα καὶ σεῖς ξεμαθαίνετε τὲς θυγατέρες σας τὴν τέχνη αὐτὴν, που ἀπὸ τὸ σπίτι τους τὴν ἔμαθαν κοντὰ στὶς μητέρες τους;»

Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε.

Στὸ μεσοχώρι τοὺς ἀποχαιρέτησα, μονάχα ἓνας μᾶς ἔβγαλε ὡς ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ γιὰ περιποίηση, καὶ ἐκεῖ μᾶς ἄφησε κι αὐτός. Καθὼς κατεβαίναμε πρὸς τὴ χώρα, ἀνέβαιναν οἱ χωριανὲς ἀπὸ τὰ χωράφια.

— Καλησπέρα. Πότε τελειώνει ὁ θέρος;

Ἀποκρίθηκε μιὰ:

— Τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο ἀκόμα θὰ δουλεύουμε.

Ἡ γυναίκα αὐτὴ φοροῦσε κατακουρελιασμένα ρούχα. Παρακάτω ἀπαντήσαμε νιές κοπέλες ξυπόλυτες, ἀσπροντυμένες, που ἀνέβαιναν γοργά, γυρίζοντας κι αὐτὲς ἀπὸ τὴ δουλειά. Δὲν εἶχανε μαζί τους καμιὰ γριά γυναίκα, καθὼς εἶναι τὸ συνηθιο, καὶ ἐπειδὴ, ἀνίξερτοι, τὶς εἶπαμε «Καλησπέρα», γελοῦσαν ἀφοῦ περάσαμε.

Τὸ χῶμα μύριζε κι ὁ ἀέρας μοσκοβολοῦσε ἀπὸ τὴ βροχὴ που εἶχε πέσει.

1907

ἸΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ἸΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Τιμὴ σ' ἐκείνους ὅπου στὴν ζωὴ των ὤρισαν καὶ φυλάγουν Θεριοπίστες.
Ποτὲ ἀπὸ τὸ χρέος μὴ κινουντες...

ΚΑΒΑΦΗΣ

Ἦταν κι αὐτὸς ἀπὸ τοὺς λίγους. Ἀπὸ κείνους ποὺ ἡ Ἑλλάδα ἔχει ἀνάγκη ἀκόμα... Τέτοιους ἀνθρώπους τὰ ἔθνη βγάζουν πολὺ σπάνια, κι ὅταν λάχει σ' αὐτὰ ὁ κληρὸς νὰ τοὺς ἔχουν ἀνάμεσά τους πρέπει νὰ τοὺς προσέχουν καὶ νὰ τοὺς ἀκοῦνε καὶ πιστὰ νὰ τοὺς ἀκολουθᾶνε στὸν προσορισμὸ ποὺ τὰ ὀδηγοῦν, γιατί οἱ ἀνθρωποὶ τοῦτοι ἔχουν τὸ γνῶρισμα τοῦ «ἐξαιρετικοῦ». Καὶ φαίνονται σὰ νάναι ἀπὸ πρὶν εἰτοιμασμένοι γιὰ τὶς ἡρωϊκὲς πράξεις, ἀφοῦ «δὲν φοβοῦνται νὰ παίξουν τὴ ζωὴ τους τολμηρὰ, νὰ σκορπίσουν τὰ πλοῦτή τους, νὰ ἀποκαοῦν καὶ ἕνα μονάχα θάνατο καταλαβαίνουν ὁμορφο, τὸ θάνατο τοῦ πολεμιστῆ ἐπάνω στὴ μάχη».

Τὰ ἔθνη ποὺ θέλουν νὰ ζήσουν προσέχουν τοὺς ἐξαιρετικούς καὶ τοὺς ἀκολουθοῦν. Καὶ εἶναι τὰ μόνα ἔθνη ποὺ ἀντρεῖσθουν καὶ γιγαντώνουν καὶ προσοδεύουν καὶ κυριαρχοῦν ἀνάμεσα σ' ἄλλα ἔθνη μὲ τὴ δύναμη καὶ τὸν πολιτισμὸ τους.

Ὁ Ἰὼν Δραγούμης θέλησε νὰ δώσει στὸν Ἑλληνι-

σμὸ τὴ φυσικὴ κατεύθυνση ποὺ ταίριαζε στὰ ἔθνικα του ἰδεώδη, ἀλλὰ δὲν πρόφτασε. Ἡ στύγνη μοῖρα κρυφὰ παραφύλαγε...

Ὁ Ἰὼν Δραγούμης ὑπῆρξε στὴν ἀρχὴ ἕνας ἀτομικιστὴς ὑψηλόφρονος καὶ σκεπτικὸς καὶ κεινο ποὺ τὸν ἀπασχόλησε στὰ νεανικά του χρόνια περισσότερο ἀπὸ ὅλα ἦταν ἡ καλλιέργεια τοῦ «ἐγώ» του. Γύρευε ἐπίμονα καὶ μὲ ψυχολογικὴ ἀκρίβεια νὰ γνωρίσει τὸν ἑαυτό του, «γιατὶ βεβαιώθηκε πὼς ἀπ' αὐτὸν ἀρχίζει ὁ κόσμος». Μυαλὸ ἐρευνητικὸ, καθὼς ἦταν, σταματοῦσε καὶ στὰ πιδὸ ἀσημαντὰ πράματα γιὰ νὰ τὰ μελετήσῃ καὶ τῷ ἄρεσε νὰ ἐμβαθύνει ὡς τὶς λεπτομέρειες ἀκόμα, πλουτίζοντας ἔτσι μὲ καινούριες πᾶντα γνώσεις, ἢ καὶ ἀνανεώνοντας τὶς παλιές, τὴν ξεχωριστὴν του προσωπικότητα. Δὲν ἀφῆθηκε ὅμως νὰ ἐξαντλήσῃ τὶς δυνάμεις του σὲ μιὰ ἔντονη αὐτο-ἀνάλυση μῆτε νὰ ἀπορροφηθεῖ ὀλότελα ἀπὸ τὴν ἔγνοια τοῦ «ἑαυτοῦ» του, γιατί ἦταν βουλευτικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἐνοιωθε τὴν ψυχὴ του ἀκαμάια — ἔτοιμος νὰ ξοδέψῃ ὅλη του τὴν ἐνέργεια σὲ μιὰ ἀνώτερη δράση.

Ὅργωνοντας τὸ «ἐγώ» του γρήγορα ἀντελήφθηκε πὼς ἡ ψυχὴ τοῦ ἀτόμου βασίζεται πᾶνω στὴν ψυχὴ τῆς ὀμάδας (οἱ τριγύρω του ἀνθρωποὶ μὲ τὴ γῆ τους καὶ τὶς θύμησες ποὺ τοὺς ἔμειναν) ποὺ, ἐξὸν ἀπὸ διάφορες κληρονομικὲς αἰτίες, ἔχει διαπλαστεῖ ἀκόμα ἀπὸ τὴν ὑποβλητικὴ ἐπίδραση τῆς πατρίας γῆς καὶ τὴ βαθειὰ θύμηση τῶν πεθαμένων.

Τὶ θάταν ἀλήθεια τὸ ἄτομο δίχως τὴ γῆ ποὺ τοῦ χορησιμεῖ ὡς πλαίσιο στὴν ἀνάπτυξη τῆς ζωῆς του καὶ δίχως τὴ διαρκῆ συγκρότηση τῆς πατρίδας πᾶνω στὴν ὁποία στηρίζῃ τὴν πρόσκαιρη ἀδυναμία του;

Ἀπὸ μιὰ ἐξέλιξη ὀλότελα φυσικὴ ποὺ ἦταν ἕνα λευτέρωμα ἀπὸ τὲς πρώτες του τάσεις, ὁ Ἰὼν Δραγούμης, ὅπως ὁ Μπαρρὲς, πέρασε ἀπὸ ἕνα ἀτομικισμὸ σχεδὸν ἀναρχικὸ — ποὺ ἔτεινε ἀπλῶς στὴ λεύτερη καὶ πλέρια συνειδητοποίηση τῆς προσωπικότητάς του — στὸν ἔθνικισμὸ τὸν πιδὸ πατροπαράδοτο ποὺ, τὸ ἐνάντιον, ἔξαροτοῦσε τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τῆς πατρίδας.

Ὁ Ἴων Δραγούμης ἐκδηλώθηκε ἐθνικιστῆς ἔχοντας βαθειά συναίσθηση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ του καὶ τῆς ἑλληνικῆς του καταγωγῆς. Εἶχε πλατειά μόρφωση, πολιτικό νοῦ καὶ μεγάλη διορατικότητα, καὶ ζοῦσε πάντα μὲ τὸ ὄραμα τῆς αἰωνιότητος. «Μ' αὐτὸ τὸ ὄραμα σὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ἐνεργοῦσε καὶ στοχάζονταν — σκληρὸς καὶ εὐαίσθητος, ψηλὸς καὶ ἐλεύθερος πάντα. Ταξιδιώτης, διαβατάρης μέσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὰ πράγματα, ζοῦσε μὲ τὴν αἴσθησι πὼς π ε ρ ν ᾶ. Καί, ἐνῶ γελοῦσε, αὐτὸς ἔσερνε μέσα του τὴν εἰκόνα τοῦ θανάτου, πὺν αὐτὴ ἦταν τὸ κεντρὸ τῆς ζωῆς του. Καὶ τὴν κοίταξε πάντα γιὰ νὰ θυμᾶται πὼς αὐτὸς δὲν εἶναι αἰώνιος καὶ νὰ ξεχωρίζει διάφανα ποῖα εἶναι τὰ αἰώνια πράγματα. Τὸν θάνατο πάντα τὸν εἶχε κονιά του γιὰ φάρμακο μεθυστικό, πάντα ἦταν ἔτοιμος νὰ τὸν δεχθεῖ, πάντα τὸν θεωροῦσε γιὰ τέλος, ἀφοῦ πάντα ποθοῦσε κάτι πὺν νὰ εἶναι λιγώτερο μέτριο ἀπὸ τὴν ζωή...» Ἔτσι ὁ Ἴων μίλαγε γιὰ τρίτον, ἀλλ' ἐννοοῦσε τὸν ἑαυτὸ του.

Ὁ ψυχο-διανοητικὸς του κόσμος εἶχε πλουτιστεῖ τόσο πολὺ πὺν μπόρεσε νὰ χαρεῖ τὴ ζωὴ ὅσο ποθοῦσε, καὶ νὰ διακρίνει τὸ βάθος καὶ τὴ ματαιότητα τῆς ἀτενίζοντάς τὴν πάντα ἡρεμα μέσ' ἀπὸ τὸ πρῶμα τῆς. Βάραθρο πὺν ζωντανό, πὺν μεγάλο κι ἀπ' τὸν «ἔρωτα» ἔβρισκε τὸ «βάραθρο-ἔθνος». Σ' αὐτὸ οἰχτήκε καὶ σ' αὐτὸ μέσα πάσκιζε νὰ δημιουργήσει...

«. Ἀγάπησα τὴ φυλή μου, ὅταν εἶδα πὼς γεννήθηκα σὰν ἄνθος ἀπὸ μέσα τῆς, συμπύκνωμά τῆς. Τὴν ἀντιπροσωπεύω ὅλην, τὰ ὄνειρά τῆς εἶναι ὄνειρά μου καὶ ἐλπίδες μου οἱ ἐλπίδες τῆς. Ἄν ἔχασε τὴν ἐλπίδα τῆς θὰ τῆς δώσω τὴ δική μου καὶ πάλι ἀπ' αὐτὴν θὰ πάρω ἐλπίδα ἐγώ, ἂν ἀπελιστώ. Ἄν δὲν ἔχει τώρα ἰδανικὸ ἢ ὄνειρο κανένα ἢ φυλή μου, θὰ τῆς δώσω τὰ δικά μου ὄνειρα καὶ ἰδανικά καὶ πάλι ὁμοῦ τὴ δύναμη γιὰ νὰ τὰ πλάσω τὰ ὄνειρά μου καὶ τὰ ἰδανικά μου, μέσα τῆς θὰ τὴν εὖρω. Ἄν κουράστηκαν τὰ μάτια τῆς καὶ δὲ βλέπουν καὶ δὲ διακρίνει τὶ δυνάμεις ἔχει μέσα τῆς, θὰ τῆς τις δείξω ἐγώ, ἀφοῦ ἐγὼ μὲ τὰ δικά μου μάτια βλέπω καὶ τις διακρίνω. Ἄν φόβος τὴν πῆρε, θὰ τῆς δανείσω τὴν ἀφοβία τὴ δική μου. Ὅ,τι τῆς λείπει θὰ τῆς τὸ δώσω ἐγώ, καὶ πάλι, ὅτι μοῦ

λείπει ἐμένα ἀπὸ κείνη θὰ τὸ πάρω. Γιατὶ εἶμαστε ἐ ν α. Λαχταρῶ πάντα νὰ τῆς μεταγγίξω κάτι δικό μου καὶ ἀπ' αὐτὴν νὰ παίρνω κάτι ἄλλο, σὰν ἤλεκτροισμὸς...

«...Εὐγενικὴ ἢ γενιά του, εὐγενικὴ ὅσο καὶ τῶν ἄλλων Εὐρωπαίων καὶ εὐγενικώτερη μάλιστα. Τὶ μιμοῦνται οἱ Ἕλληνες τις εὐρωπαϊκῆς συνήθειες καὶ ἰδέες! Μεῖς ἔχομε στὸ αἷμα μας μέσα ἕναν πολιτισμὸ καλλίτερο ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἐπρεπε νὰ εἶμαστε πὺν διαγνωστικοὶ καὶ νὰ γινόμαστε πὺν περιήφανοι γιὰ τὸν πολιτισμὸ μας...»

Πόσο μᾶς συγκινεῖ μιὰ τέτοια εὐαίσθητη ἑλληνικὴ ψυχὴ! Ἄν καὶ τὰ σπάνια λογοτεχνικά του χαρίσματα μποροῦν νὰ τὸν κίτατάξουν μεταξὺ τῶν καλλιτέρων πεζογράφων μας, ὥστόσο ὁ Ἴων Δραγούμης παραμένει μὲς στὴν τάξη τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ διάφορα βιβλία πὺν συνέγραψε—ἀπ' τὰ ὅποια τὰ περισσότερα δείχνουν ἕνα διανοητὴ ὑπέροχο—δὲν τοῦ χρηοίμεσαν παρὰ ὡς μέσο νὰ νὰ ἀναλύσει μεθοδικώτερα τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἐκθέσει πὺν συγκεκομιμένα τις φιλοσοφικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς του ἰδέες. Κατὰ βάθος ὑπῆρξε πρὸ παντὸς πολεμιστῆς. Ὅλη του ἡ σταδιοδρομία στάθηκε ἕνας συνεχὴς ἀγῶνας, ἕνα σύμβολο. Ἀγαποῦσε νὰ πολεμᾷ πάντα γενναῖα καὶ κατὰ μέτωπο. Δημοτικιστῆς φανατικὸς καθὼς κι ἀδιάλλατος ἐθνικιστῆς φαινότανε πάντα ἀμείλιχτος, σκληρὸς κι ὀρμητικὸς στὶς ἰδέες του. Τὰ κηρύγματα καὶ οἱ στοχασμοὶ του πὺν καθρέφτιζαν ὀλοζώντανα τις πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς του πεποιθήσεις θὰ μείνουν φωτεινὰ σημάδια τοῦ καθάρτου καὶ δυνατοῦ του πνεύματος.

Ἡ δράση τοῦ Ἴωνος στὰ «Μακεδονικά» ὑπῆρξε σημαντικὴ καὶ ἡ συμβολὴ του μεγάλη ἐναντίον τῶν βουλγάρων κομιτατζήδων. «Πρέπει νὰ γείνει» ἔλεγε καὶ ἀδιαφοροῦσε γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα. Τὸ ἀδυσώλητο κείνο «πρέπει», πὺν τόσο πεισματικὰ πρόταξε στὸν ἑαυτὸ του. Τὸ «χρέος» ἦταν γι' αὐτὸν ἡ μεγαλείτερη ἀρετὴ, τὸ χρέος πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἡ θέλησή του γίνονταν ἀμέσως γρανίτης.

Ὁ Ἴων Δραγούμης, ἐπειδὴ εἶχε ψυχὴ πολὺπλοκὴ καὶ πολύμορφη καὶ δὲν ἦταν μυαλό περιορισμένο, παρουσιάζει μερικῆς φορῆς κάποιες ἀντιφάσεις στὶς ἰδέες του καὶ κάποια ὑπερβολὴ στοὺς συλλογισμοὺς του (μήπως καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνατόλ Φρανς δὲν εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἀντιφάσεις πὺν μᾶλλον τὸ δυναμώνουν περισσότερο; Κανείς

ὅμως δὲ μπιρεῖ νὰ ἀρνηθεῖ πὼς ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ δυνατώτερα πνεύματα τῆς ἐποχῆς μας)· ὡστόσο αὐτὸ δὲν εἶναι αἰτία γιὰ νὰ χαρακτηριστοῦν οἱ ἰδέες του ἀσταθεῖς, οἱ συλλογισμοὶ του ἐπιπόλαιοι ἢ οἱ ἀγῶνες του τεχνητοί, μῆτε καὶ ὁ ἴδιος χωρὶς ἰδανικά. Μονάχα οἱ προαποφασισμένοι φαντάζονται ἔτσι.

Κυρίαρχη σκέψη στὸ νοῦ του, ἀρχὴ καὶ τέλος στὴ δράση του ἦταν ἡ ἐθνικιστικὴ του ἰδεολογία. Δὲν τὸν συγκινοῦσε ἡ «μεγάλῃ ἰδέα» γιὰτὶ θεωροῦσε ἀδύνατο τὴν ἀναβίωση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας (Γ'. Προκήρυξη στοὺς ξεσκλαθωμένους καὶ στοὺς ἀξεσκλαθωτοὺς Ἕλληγες, γιὰτὶ ἐλεύθεροι Ἕλληγες δὲν ὑπάρχουν πιά ἢ ἀκόμη). Ζητοῦσε ἀπ' τὸ ἔθνος ὀλόκληρο νὰ δουλέψει γιὰ τὴν ἔνωση τῆς φυλῆς—τῶν ἐλληνικῶν τόπων σ' ἓνα κράτος ἀξιοσέβαστο, μὲ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση καὶ γλῶσσα τὴ δημοτικὴ. Καὶ ποῦ θὰ εἶχε γιὰ ἀποστολὴ του τὴν δημιουργία ἐνὸς καινούριου δικοῦ του πολιτισμοῦ.

«...Ἄν τὸ ἔθνος τὸ ἐλληνικὸ εἶναι τώρα πιά ἀνάξιο γιὰ μεγάλα ἔργα—γιὰ νὰ διπλομελιώσῃ γιερὸ καὶ μεγάλο κράτος μὲ σύνορά του τὰ σύνορα τῆς φυλῆς καὶ γιὰ νὰ πλάσῃ ἄλλη μιὰ φορὰ πολιτισμὸ—καλλίτερα νὰ μὴν ὑπάρχει. Ἄς ξεφτῆσῃ ἄς χαθεῖ, σὰν ἔθνος, καὶ τὰ άτομά του ἄς γίνουν ὅ,τι θέλουν, ἄς σκορπιστοῦν στὸν κόσμο, σὰν τοὺς Ἑβραίους ἢ καὶ χειρότερα, χωρὶς συνείδηση ἢ θύμηση ἐθνικῆς καμίας, ὑποπόδιο τῶν ποδιῶν σ' ἔθνη ἄλλα, πῶς ἄξια. Κάποια στερνὰ ἄνθη θὰ τὰ βγάξῃ καὶ τότε, μερικοὺς ἐξαιρετικοὺς ἀνθρώπους ἢ παραστρατισμένους, ξεριζωμένους, Θεοτοκόπουλους ἢ Παπαδιαμαντόπουλους, ποῦ μόνον τὸ ὄνομά τους θὰ εἶναι τὸ τελευταῖο σημάδι τῆς καταγωγῆς τους. Οἱ ἄλλοι ὅλοι θὰ εἶναι ἔμποροι, μπακάλῃδες καὶ ναυτικοί, στὰ τέσσερα πέρατα τῆς γῆς.

Ἄλλὰ εἶναι βέβαιον πὼς, ἅμα στοὺς καλλίτερους τῆς φυλῆς γίνετ' ὀλόκληρο συνειδητὸ τὸ ἔθνος καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ νοιώσουν ἔντονα καὶ ὀλοκληρωτικά, τότε καὶ κράτος φυσιολογικὸ θὰ φτεριάσουν οἱ Ἕλληγες καὶ πολιτισμὸς θὰ ἀναθρόσῃ πάλι ἀπὸ τὰ ἐλληνικά χῶματα. Λαὸς ποῦ δεῖχεται ἄξιος νὰ πολεμᾷ καὶ νὰ νικᾷ, ἐνῶ ποτε του δὲν ἦταν κατακτητικὸς, θὰ εἶναι ἱκανὸς καὶ νὰ λάβῃ ἀκέρια συνείδηση τῆς φυλῆς του καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἓναν πολιτισμὸ καὶ κράτος ὄργανον τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ. Πᾶστα πρόσ-

τυχη δὲν εἶναι ὁ Ἕλληγας καὶ ξέρετ' ἡ βαστᾷ μέσα του ἀναμμένη τὴ σπῖθα, ποῦ κληρονόμησε ἀπὸ τοὺς προγόνους του, καὶ ἔχει κοντὰ σ' αὐτὸ στὰ σωθικά του τὴ λαχτᾶρα τῆς δημιουργίας».

Ὁ Ἴων Δραγούμης δὲν ἦταν δημοκόπος, μῆτε τυχαῖος πολιτικὸς γιὰ νὰ κολακεύῃ τὶς μᾶζες—γι' αὐτὸ πολλοὶ τὸν παρεξήγησαν· μῆτε φρόντιζε νὰ ἀποκτήσῃ φίλους—γι' αὐτὸ πολλοὶ τὸν κατηγοροῦσαν πὼς μιλοῦσε μὲ τὸ μισὸ του στόμα κ' ἔβλεπε μὲ τὸ ἓνα του μάτι—ἀλλὰ συναγωνιστὴς καὶ συνεργάτης ἀληθινὸς στὴν Ἰδεολογία του.

Τὸ ἐθνικὸ του «πιστεῦ» ἀποτεῖνονταν στοὺς διαλεχτοὺς τοῦ ἔθνους, στοὺς ἀριστοκράτες τοῦ πνεύματος—ὄχι σὲ ἀεροκοπανολόγους—ποῦ θὰ σχημάτιζαν κίβλας τὴν πρωτοπορεία στὸν μεγάλο Ἄγῶνα.

Τὸ διάβα τοῦ Ἰωνος Δραγούμη ἂν ἄφησε χνάρια, περιττὸ νὰ ρωτοῦμε. Γιὰ τὴν ὥρα ἔχομε ἀκόμα τὴ νοσηρὴ ξενομανία, τὴν ἀσυγχώρητὴ ἐπιπολαιότητα καὶ τὴν χοντροκομμένη ἀμορφασία τῶν περισσότερων ρωμηῶν.

Ὅχι! Ὁ Ἴων Δραγούμης δὲν συνθηκολόγησε μὲ κανένα θῆασον ἐτελῶν ἀνθρώπων, μῆτε σὲ σοφιστεῖες μπερδεύτηκε καὶ ἐδῆσε μὲ μικρόχαρους θριαμβοῦς.

Καὶ τὴν περήφανη τούτη κραυγὴ: «ἄς ἦτον τόσο αὐστηρὴ καὶ ἀλύγιστη καὶ ἡ πατρίδα», τὴν ἄσκωσε ὄχι μονάχα γιὰ πιωμένους καπετάνιους (αὐτὸς δὲν ὑπῆρξε τέτοιος ποτε) ἀλλὰ καὶ γιὰ κείνους ποῦ τὴν ὥρα ἀγρίας τρικυμίας ρίχνουν βιαστικά στὴ θάλασσα μιὰ βάρκα καὶ ἀπομακρύνονται σὰν λιποτάκτες.

Α. Γ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΤΡΥΓΟΥ

Οἱ δυὸ αὐτὲς λέξεις δὲν ἀρκοῦν μόνες τους γιὰ νὰ δώσουν μιὰ ἰδέα τῆς λαμπρότητας τῶν εορτῶν ποῦ γίναν στὴ Vevey—ἐλβετικὴ πόλη—ἀπὸ τὴν 1 ὡς τὶς 9 Αὐγούστου 1927. Ἡ σεμνόπρεπη ἐμφάνιση τῶν εορτῶν αὐτῶν θυμίζει μᾶλλον τὴν ἀπλότητα τῆς ἀπαρχῆς τους ποῦ χάνεται μακρυνά, στὸ Μεσαίωνα. Τότε χωρὶς ἄλλο ἢ ἐορτὴ

του τρύγου δὲ θάταν παρὰ μιὰ λαϊκὴ πομπὴ ἀπ' αὐτὲς ποὺ γίνονται στὶς περισσότερὲς ἀμπελόφυτες περιοχὲς σὰν τελειώσει ἡ ἐποχὴ τοῦ Τρύγου. Ἀπὸ κείνον τὸν καιρὸ ὅμως μὲ τὴ συμβολὴ τῶν αἰώνων οἱ ἑορτὲς πλουτίστηκαν καὶ ἐξακολουθοῦν ἀπὸ τότε νὰ ἀναπτύσσονται. Ἐδῶ κι' ἕναν αἰῶνα εἶναι μιὰ ἀπίς μεγάλες μας ἑορτὲς. Ἐφέτος πῆρε τέτοια λαμπρότητα ποὺ δύσκολα, μᾶς φαίνεται, θὰ μποροῦσε νὰ ὑπερβληθεῖ.

Δὲν θὰ ὑπῆρχε ἐν τούτοις λόγος νὰ μιλήσουμε γι' αὐτὴν στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἂν περιοριζότανε μόνο σὲ μιὰ λαϊκὴ ἐκδήλωση. Ἦτανε κάτι πολὺ ἀνώτερο. Δοξασμὸς τῆς ἐργασίας, φόρος τιμῆς στὴ γεωργία κυρίως, ἡ ἑορτὴ τοῦ τρύγου μὲ τὴν καλὴ τῆς διοργάνωση, τὴν ἀξία τῶν μουσικῶν καὶ χορικῶν ἐπιδείξεων, τὸν ἀριτο συνδυασμὸ χρωμάτων, ἦταν ἕνας αἰσθητικὸς πανηγυρισμὸς, μιὰν ἐκδήλωση Τέχνης σοφὰ καταστημένη καὶ δυνατὴ.

Ἡ ἑορτὴ ἄρχισε μὲ μιὰ παρέλαση· μιὰ παρέλαση μ' ὄλο τὸν ποικιλόμορφο διάκοσμο τοῦ συμβόλου τῆς ἐργασίας τῆς ἐξοχῆς, τὶς μυθολογικὲς ἀλληγορίες καὶ τὶς ἀρχαῖες ἐνδυμασίες. Ἦταν μιὰ συμφωνία χρωμάτων ἀσύγκριτης ὁμορφιάς, ποὺ προόδιε τὸν ἀνώτερο καλλιτέχνη σκηνοθέτη. Καὶ πραγματικὰ οἱ ἐνδυμασίες σ' ἐδιάστηκαν ἀπὸ ζωγράφου Ernest Bieler, τὸ μεγαλύτερο ἴσως σήμερα ζωγράφου τῆς γαλλικῆς Ἐλβετίας.

Ἡ μουσικὴ καὶ χορογραφικὴ ἐπίδειξη γίνηκε στὴ μεγάλη πλατεία τῆς Ἀγορᾶς κατάλληλα μεταφρασμένη γιὰ τὴν περίστασι σὲ ἀμφιθέατρο.

Οἱ πύλες ἀνοίγουν: Ἴδου τὰ ἄρματα καὶ οἱ συνοδείες τῶν Ἐποχῶν: Ἡ θεότητα Palès λευκόχρυση πάνω στὸ χρυσὸ τῆς ἄρμα, ἡ Δήμητρα μὲ τὶς κληφόρες φορτωμένες κίανους καὶ ἀνεμώνες, μετὰ ὁ Βάκχος μ' ὄλόγυρα του σταφύλια. Δυὸ χιλιάδες figurants περνοῦν καὶ καταλαμβάνουν τὶς θέσεις τους. Ἐπειτα ἀρχισαν οἱ ἐπικλήσεις, τὰ τραγούδια, οἱ χοροί: μιὰ ἐξακολουθητικὴ ἀνάμιξη ποίησης, μουσικῆς, χρωμάτων· μιὰ ἐντρυφήση γιὰ τὴν ὄραση καὶ τὴν ἀκοή.

Ἡ μουσικὴ εἶναι ἔργο τοῦ κ. Gustave Doret, μουσουργοῦ μεγάλης ἀξίας στὸν ὅποιο εἶχαν ἀναθέσει καὶ τὴ μουσικὴ στὴν ἑορτὴ τοῦ τρύγου τοῦ 1905. Ἡ μουσικὴ τοῦ G. Doret εἶναι μιὰ σύνθεση σοφῆς καὶ λαϊκῆς μουσικῆς,

ποὺ ἀντλήθηκε, λέγει ὁ Bordeaux, ἀπίς μεγάλες βαγενρικὲς πηγὲς κι' ἀπίς παλῆς δημοτικὰς τραγούδια. Ὁ ὕμνος στὴ γῆ καὶ ἡ Προσφορὰ στὴ Δήμητρα ἀνήκουν στὴν πρώτη πηγὴ ἔμπνευσης, ἐν ὧς ὁ Ὑμνος στὴ χώρα καὶ τὸ Τραγοῦδι τοῦ αἰγοβοσκοῦ εἶναι τῆς δικῆς μας ψυχροσύνθεσης. Ὅλες οἱ μουσικὲς αὐτὲς συνθέσεις εἶχαν τὴν ἴδια μεγάλη ἐπιτυχία.

Κεῖνο ποὺ θᾶθελα νὰ τονίσω, εἶναι τὸ στοιχεῖο τῆς ἀρχαϊκῆς ἔμπνευσης, τῆς ἑλληνικῆς πρὸ πάντων, ποὺ ἐμψυχώνει πότε περισσότερο καὶ πότε λιγώτερο τὴν ἀπέραντη καὶ τόσο ὁμορφη αὐτὴ ἐκδήλωση τῆς λαϊκῆς τέχνης, διενθυνόμενη ἀπὸ πολὺ μεγάλους ἀρτίστες. Βλέποντας τοὺς δουλευτὲς αὐτοὺς τῆς γῆς νὰ παρελαύνουν μὲ τὰ ὄργανά τους, τὰ ζῶα τῆς δουλειᾶς, μᾶς ἔρχονται στὸ νοῦ οἱ σκηνὲς στὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέα ποὺ ὁ Ὅμηρος σὲ αἰώνιους στίχους μᾶς παρουσιάζει. Οἱ συνοδείες ποὺ διασχίσανε τὴν πόλη γιὰ νὰ καταλήξουν στὸ ἀμφιθέατρο ὅπου καὶ πῆραν θέση ὑπὸ τοὺς ἦχους τῆς μουσικῆς, θυμίζουν θέλοντας καὶ μὴ τὶς λιτανεῖες τῶν Παναθηναίων, τὴ μεγάλη χορικὴ ποίηση τῶν Ἑλλήνων. Καὶ τὶ νὰ πεῖ κανεὶς γιὰ τὴν Palès καὶ τὴν ἀκολουθία τῆς, τὶς κόρες μὲ τὰ στέφανα καὶ τὰ ἄνθη, τὴ Δήμητρα, τὸν Βάκχο, τοὺς Σάτυρους καὶ τοὺς Φαῦνους. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ πάρουμε τὸ Ἐπίσημο Λεῦκωμα τοῦ E. Bieler γιὰ νὰ δοῦμε ὅτι ὄλο αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ἑορτῆς εἶναι τόσο ἑλληνικὸ χαρακτηριστῆρα ὥστε νὰ νομίζει κανεὶς πῶς βλέπει ζωγραφίες ἀπὸ ἀρχαῖα ἀγγεῖα.

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ δείχνει ἀκόμη μιὰ φορὰ πόσο ἔξαροτύμαστε ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες σὰν θελήσουμε νὰ ἐκφράσουμε τὴν ὠραιότητα. Μάταια προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ξεσκληθῶθε ἀπ' αὐτοὺς· θάβαν πάντα δύσκολο ν' ἀποφύγει τὴν ἐπίδρασή τους στὴν ἐπιζητήσει νὰ βρεῖ τὸ δρόμο τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀπομίμηση τῶν ἀρχαίων ἦταν στὴν ποίηση τὸ δόγμα τῶν μεγάλων μεταρρυθμιστῶν—ἐνός Ronsard, ἐνός Malherbe, ἐνός Boileau. Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη δὲν ἔχει καθόλου ἀκόμη ἐξαντληθεῖ. Μόνη ἡ ἀλησμόνητη ἑορτὴ τῆς Vevey θ' ἀρκοῦσε νὰ τὸ ἀποδείξει.

CHRISTOPHE FAVRE

ΘΑΥΜΑΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ ΕΝΟΣ ΠΕΡΙΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΥΜΑΘΗ ΣΑΤΥΡΟΥ

ΑΛΛΑ ΚΑΙ Ο ΠΑΝ ΚΑΤΕΧΕΙ ΤΟ ΣΚΙΡΤΗΜΑ

(ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ, ΕΙΚΟΝΕΣ, Ι, 14)

Στὸ δάσος μὲ τὰ πεῖκα τ' ἀραιά, ἔπαιξε ἕνας Σάτυρος. Ὅλοι μας Σάτυροί εἴμεθα, σειρά ἐπιθυμίες. Ἐπαιξε; Καὶ σιγομιλοῦσε μὲ τὰ ἄνθη· τὰ κίστα τὰ δόλοσπρα καθὼς καὶ τὰ κοκκινωπά, ἀλλόκοτα γυαλίζαν στὸν ἥλιο. Ἐνας ἄερας ἔλαφρὸς φυσοῦσε. Μὰ νὰ ἔκει πῦ σὰν παιδί· ἔδῳ κι ἔκει πηδοῦσε, ἄκουσε ἕνα κρότο. Τὰ φύλλα ἴσως μόνο εἶχαν ψιθυρίσει, μὰ τοῦ Σατύρου ἡ καρδιά ἐσκίρτησε· κόπηκε ἢ ἀναπνοή του. Μέσα εἰς τὴν ἀκινήσιάν του μιὰ ἀνησυχία σφῆκα κάπως ἐλιφόδα ἄρχισε νὰ πετᾷ καὶ νὰ βουτίζει. Νὰ κυτᾶζει γύρω; Δὲν τὸ σκέφτηκε. Στ' αὐτιά του μόνο ἐμπιστεύθηκε, καὶ χωρὶς λόγο φανερό, μὲ τὲς στιγμὲς π' ἀργὰ περνοῦσαν πείσθηκε, πῶς ἔκει κοντά του μέσα στὰ κίστα εὐρίσκετο μιὰ νύμφη. Μιὰ νύμφη τοῦ νεροῦ; Νεράϊδα.

Ἡ βεβαιότης του ἀπὸ τὸ πιθανό, τὸ γνώριζε κι ὁ ἴδιος ἄλλωστε, εἶχεν δλότελα πηγᾶσει· μ' ἀκόμη πιὸ πολὺ τὸ αἶμα του κοκκίνησε. Σὰν ἀστραπὴς, μὲ μιᾶς καὶ ἄλλοι νέοι Σάτυροί γενήθηκαν. Ἀκράτητοι τὸν ἔσπρωχναν πρὸς τὰ ἐμπρός, πρὸ τὸ προγονικὸ κυνήγι.

Μὲ βία, μόλις καὶ βαστάχθηκε. Δὲν παραπάτησε. Τὸ δυνατό; Δὲν γύρεψε νὰ πιάσει. Καὶ θαῦμα ἢ ὀρμή του, ὕστερα ἔκπληξι κι ἀγάπη τῆς θεληματικῆς μετέωρης ψυχῆς ἐγνώρισε τὲς ἁρμονίες.

Τὸ θέαμα του προνοητικά, μὲ βλέμματα λοξά, πίσω ἀπὸ τὰ βλέφαρά του προσπλάθησε νὰ τὸ κυτᾶζει. Διέκρινε: ἕνα κομάτι σκιᾶς. Δικό του ἢ δικό της; Αὐτὸ τοῦ ἄρχεσε. Γιατὶ τὴν εἶδε δλόκληρη: ὄνειρο καλοκαιριοῦ μεσημεριοῦ σήμερα δραματοποιημένο.

Ὁ Σάτυρος μιλεῖ:

«Λιγνὸ τὸ σῶμα, ὑψηλὸ σὰ λεύκη, καὶ στὸ τοπεῖο μέσα θαῦμα, παρᾶξενά καὶ ἐξωτερικὰ πολὺ μὲ τὴ γαλήνη

τοῦ τὴν τρομερὴ ἡχεῖ γιὰ τὴ συγκίνησί μου, — ποῦ παίζει ἀκόμα, δὲν τολμᾷ, οὔτε τὸν ἑαυτοῦ της νὰ ἀναγνωρίσει. Ὅσο κι ἂν βλέπουνε τὰ μάτια μου, δὲν κατορθώνουν νὰ πιστεύσουν τὸ ἑλληνικὸ του: τὴν στήν ἀκινήσιάν κίνησι καὶ σὰ χαρὰ, τὴ χάρι του τῆς Ἀμαζόνας. Μήπως καὶ πρέπει τὴν εἰκόνα της, — βέβηλος κιόλας — μὲ χάρδια σὲ κομᾶτια ν' ἀναλύσω;

Τὸ ὅλον της; Σὰν φῶς, παντοῦ τὸ δέρμα. Ὁ ἥλιος βέβαια, θάχει κρυφθεῖ στὸ σῶμα. Σὲ κάθε σπίθα της, στήν κάθε ἄκρα, λωτοῦ σταγόνα λάμπει κι ἕνα γέλοιο. Γέλοια; θορούβου — τοῦ χοροῦ τῶν κοριτσιῶν ποῦ παίζουν ἄτακτα καὶ ἀναμεταξύ των.

Ἐγνος τῆς ἐλευθερίας, τὰ ξέμπλεγα μαλλιά της τὰ ξανθά. Ζεστὸ σιτάρι ἢ κριθάρι; Κύματα. Μὲ τὴ σιγὴ κυρτά, τὰ στάχνα των θαρρεῖς καὶ φεύγουν. Ἡ σιωπὴ τοῦ κάμπου των, σὰν καὶ νὰ εἶναι ἰδική μου, δὲν ταραίζει; Κι ὅμως... ἡ εὐωδίες; ἀνάμεσά των ψιθυροί, θὰ σαλεύουν. Ὁ ζέφυρος, ὁ ζέφυρος — γιατί πιὸ δυνατὰ δὲν πνέει;

Ἡ διαφάνεια τοῦ ἀλάεαστρού, στὸν ἑαυτοῦ της σταματᾷ; Χρυσὸς ἀτμὸς ἀπὸ τὸν ὄμο, ὁ στέφανος φωτός, ἀμφιβολία, γύρω τριγύρω μὰ ἴσαμε τὸ ποῦ, ὑπάρχει πάντα τρέμει; Τοῦ ὕλικου φορὰ τὸ αἶλο μεθᾷ μὰ πῶς εἰς τὸ ἀνύπαρκτο διαλέγει τὴ φωνηά, ἐκεῖνο ποῦ τύραννος κάθε ἐπιθυμία ξεπερνᾷ; Τὸ βάσανο δὲν γίνεται εὐχὴ;

Ἄνανδρος ἔγινα. Ἀπὸ τὸ θέαμα τὸ συνεχὲς πρὸς τὸ παρὸν τυφλός, σὲ ἄλλες νύμφες κιόλας πρέπει νὰ ζητήσω... μιὰ πιὸ πρωτόπειρη διαφάνεια.

Στήθος; ἐφήθου. Τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἐκείνου τῆς παλαίστρας. Προσθήκη τὸ ἐρυθρῆμα, ὑπόγειο. Λιτανία! μὲ μουρμουρητὰ ποῦ στὸ κλειστὸ γυαλὶ τοῦ δέρματος θὰ σταματοῦνε. Μέσα στὸ θόλο τὸ σωματικὸ, νωχέλειες τριγυροῦν οἱ ἦχοι κι ἡ ἡχώ των.

Καὶ ὁ λαιμός; Τὸ θέαμα; Ἀνάμεσα στὲς δυὸ γραμμὲς, στὰ ὄρια, ρέει ἀστεῖρευτη σὰ ποταμὸς ἢ σάρκα. Καμ-

μιὰ ἐρώτηση: οὔτε τὸ ποῦ οὔτε τὸ πῶς, οὔτε ἡ λέξι αὐ-
ταπάτη, τὸ ρεῦμα ἀλίθιανο γιὰ τὸ λογικὸ δὲν τὸ ἀνοχαι-
τίζουν. Εἶναι ρεῦμα.

Τὸ μέτωπό της εἶναι θολωτό. Καὶ λείο. Παρ' ὅλη
τὴν ἀκίνησίαν του, ἤδη τὸ πονηρό, τὸ βλέμμα μου ξεφεύγει.
Θὰ εἶναι παραπέτασμα. Στους ἑαυτούς των ἄγνωστα κι
ἐρημητικά, καὶ τὰ αἰσθητά της κι ἡ ὑποσχέσεις, σὰ στρι-
μωγμένα μέσα σὲ μιὰ κιθωτό, ἄμορφα ἀκόμη θὰ σαλεύ-
ουν. Συγκεντρωμένα σὴν ἐλπίδα μιὰ, λὲς πῶς σὴν ὑ-
παρξὶ δὲν θὰ τείνουν;

Ἔστε· νὰ τολμήσω. Τὰ μάτια της; Ποῦ εἶναι;

Ναί. Ἐπὶ τέλους; στὰ χεῖλια... Στὸν κόσμον τῆς καμ-
πύλης των, ποῦ θετικά εἰς τὸν ὀρίζοντα τὸ πολὺ κόκκινο
ὀρίζει, θὰ κλεισθῶ. Μικρὸ τὸ τέλειον των, καὶ κῆλος,
στὸν ἑαυτό των πάλι, — θὰ εἶναι ἀνώτερα — μετὰ τὴν
περιήγησι τὴν ἱερατικὴν μετὰ μεταφέρουν. Ὁροσειρά, τοῦ
βάθους τῆς σκηνῆς καὶ μακρονῆ, τὸ μάτι μου αὐγῆς, τὸ
ἀνήσυχο ποῦ τὸ σημερινὸ καὶ χθεσινὸ δὲν κατορθώνει νὰ
ἐνώσει μετὰ τὸ ἀπειρο ἐρήμου ἀναπαύει. Κι' ὅμως: κινου-
νται· τί; τὴν ὁμιλία ἐτοιμάζουν· ἢ τὴν ἐμποδίζουν; Πάλιν
ἢ προστακτικὴ! Ὡ ἄθλιε λυγμέ μου, δὲν θὰ παύσεις; Εἶπα:
δὲν θὰ ὀρμήσω. Τὶ καταδιώξι! Ὑποῦλοι καὶ δραπέτες
ἔξαφρα κι ἀπ' ὅλες τὲς μεριὲς οἱ μέσα μας στὸ θεατρὸ μας;
ρίχνουν, τοῦ πρόστυχου σπασμωδικοῦ, — τοῦ ἰδικοῦ μας
κοῖμα καὶ αὐτοῦ, — τὴν εἰρωνία. Τοῦς ὕμνους καὶ τὰ
λόγια, ἢ πράξεις τὰ ζηλεύουν. Τὶ νὰ τὲς κάνουν; Βίαιες,
φρονεῖς στριγλιάρικες κινδύνου καὶ βρῆθειας μετὰ τὰ πολλὰ
μὲ μιᾶς, μιᾶς πνίγουν. Παιχνίδια εἰς τὰ χεῖρια των ἑμεῖς
πεθαίνομε ἐκείνες ζοῦνε. Ὅσο κι ἡ περιστάσεις ἂν ἀλ-
λάζουν, τὴ λύση των τὴ μαθηματικὴ τροχιά, τὴ δυσαρέ-
σκεια ἢ τὴν ἀπλοϊκὴ χαρά, τὰ ἴδια μετὰ ἀφέλεια μιᾶς χαρί-
ζουν. Ὅχι! Στὴν ἀνοησία των δὲν θὰ ἐμπιστευθῶ. Τὸ
ἄρμα τοῦ λόγου φωτεινὸ, ἄλλο; Ἀπόλλων στὸ στερέωμα
ἀνεβάξει, ἢ ὑποψία σάρκα, ὄχι σάρκα.

... Ἐλεφαντόδοντο τοῦ Βυζαντίου, ὄχρος καὶ εἰδω-
λολατρικός, ὁ ἀμορφέας τῆς γαλήνης σκέκει. Καὶ πρὸς τὰ
πάνω, τῆς εὐωδίας τὸν καπνὸ του στέλλει: τὸ κοῖνο τοῦ

κορμιοῦ, καὶ τοῦ χαμόγελου τὴν αἰνιγματικὴ προσθήκη, ὃ
γυναῖκα.

Τοῦ ἡλίου μιὰ ἀκτίνα· ἢ μιὰ καὶ μόνο μιὰ εὐλύγιστη
ἂν ἀπομονοθεῖ, τὴν ἐμορφιά της ὅλη, δὲν τὴν συνοψίζει;
Ψέμμα!

Ἦ γένημα τοῦ χρόνου, ὃ ἰδέα, σὲ ἀνόητο τὸ τώρα,
τὴ στιγμὴ παρόν, γιὰ τὴν ζητεῖς νὰ τὰ μεταμορφώσεις; τὴν
ἀλλαγὴ φωτὸς καὶ τὸ τρεμόσβυσμα γαλήνης τῆς δικῆς μου,
ἄχρηστα τὰ νομίζεις καὶ τὰ παραλείπεις;

Κύτταξε, νά! τῆς ὀράξης της τὰ ὀρίγη, τοὺς σπονδυλι-
κοὺς ρυθμοὺς σκληροὺς, ποῦ τὴν πρωτόγονη σκληρότη μου
γενοῦνε. Νὰ δνειρευθῶ;

Δίψα ἡλίθια πόνου τὸ ἀπόλυτο, προστόζει.

Κυματισμοί, ἢ ἔντασι μου· ἢ προσοχή, σὰ πεταλοῦδα
ζωντανή, στὰ δάκτυλά μου μέσα καὶ εἰς τὰ φύλλα γύρω,
μοῦ ξεφεύγει. Τὸ ξένο «ναί» ποῦ δὲν τολμᾷ νὰ δεῖ, ζητεῖ
νὰ κλέψει, μετὰ τὴν ἐλπίδα πῶς εἰς τὸ πέλαγος τὸ ἀνοιχτό
μὲ ὄλα τὰ πανιὰ ἐλεύθερη θὰ τρέξει, δὲν θὰ πλέει. Μά·
ὅσο καὶ τὸ ἀτένισμα τῶν δυὸ ματιῶν εἶναι καὶ ἦταν ὃ
ὃ σκοπὸς της καὶ σκοπὸς μου στὸ δρόμο τὰ διάφορα «ἴσως
σταχτιά» «ἔως καὶ γαλανά», «θὰ εἶναι ἄραγε καταφατι-
κά» ὡς καὶ τὴν ἐπιθυμία τῆ δικῆς μου δὲν ὑποχρεῶσαν νὰ
ἀμφιβάλλει; Ἄ! πόσο ἡδονικὸς εἶναι ἡ στιγμὴς ἅμα τὰ
ἀκατάληπτα γιὰ μιᾶς φερὰ ἐδῶ κι ἐκεῖ μὰ πάντα μετὰ στοῦ
«μόλις» τὸ βασίλειο, δίχως τὴν πίεσι τὴν ὑπερβολικὴ, δί-
χως τὸ πεπρωμένο πράξης, περιηγητὰς τῆς νόησης μιᾶς
τοιγυρίζουν. Δὲν ἔχει γίνεαι κίβλας ἢ παράδοσις ἢ τέλεια;
Πῶς ὅμως θὰ πιστέψει ἐκεῖνη; Μοῦ τὸ ζητεῖ τὸ βλέμμα
της, τὸ πρῶτο καὶ στιγμιαῖο· νάτο! Κοῖμας τὸ θαῦμα,
κοῖμα! Ἀκόμη κι ἂν συνένοχη τῆς ἄρνησῆς μου τόρα γίνεαι,
ἢ σὰν ἀνδραγαθία στάση μου, μιὰ γιὰ πάντα πάει. Πῶς
τὸ ὄχι της μπορῶ στὸ μέλλον νὰ τὸ φοβηθῶ; Δίχως τὸ
φρόνο του, πὰ πῶς θὰ ἐλπῶ; Ἀλλοίμονο!... Ἡ μόνη λύ-
σις, τὸ σατυρικὸν καθῆκον».

Καὶ ὄρμησε ὁ Σάτυρος. Φυσικὸ ἦταν, πέθανε· ἔ-
παυσε δηλαδὴ νὰ εἶναι Σάτυρος, σειρὰ ἐπιθυμίες.

ΠΑΡΙΣΙ

Γ. Α. ΣΑΡΕΓΙΑΝΗΣ

ΤΟΥΣ ΕΡΩΤΕΣ ΝΟΣΤΑΛΓΗΣΑ...

(Τους έρωτες νοστάλγησα, πού δε μπορεί νά ζήση
τόρα πιά ή κουρασμένη μου κι ανήσυχη ψυχή,
τους ήρεμους κι αθώους έρωτες, τὰ χαμογέλια,
τήν εὐτυχία στήν ένατένιση καὶ ἀγνῶν μοτιῶν...)

Θᾶνε λεπτή, γλυκιά, καὶ μελαγχολική...
Ἔρωτες πολλές θὰ κάθεται κοντὰ στο παραθύρι
μ' ἓνα βιβλίο στο χέρι, σκεφτική...
Ἄπ' ἔξω, ἡ βροχὴ μονότονα θὰ πέφτη...

Ἔστερα θᾶροχονται, («τ' ἀπόγεμα», δυὸ τρεῖς
φίλες της, ὄλο γέλοια καὶ χαρά...
Κι αὐτή, θὰ κάθεται στο πιάνο... Θὰ χαμογελά
στ' ἀθῶα ἀστεῖα πού θὰ λέη ἡ συντροφιά...

Μὰ ὁ νοῦς της θᾶν μακρυνά, πολὺ μακρυνά,
στοὺς ἀνοιξιάντικους έρωτικούς μας περιπάτους...
— Δουκία θὰ τὴ λέν. Δουκία. Τὰ μαλλιά της
θᾶνε ξανθά, καὶ θᾶχη μάτια γαλανά...

(Θᾶνε ἡ πρώτη της ἀγάπη...) Μοναχὴ,
τὰ βράδνα θ' ἀγρυπνᾷ... Θὰ συλλογιέται
τὰ λόγια πού δὲν τόλμησε νὰ πῆ
καὶ πού τὰ μάγουλά της πορφυρώναν...

Θὰ νιώθῃ τᾶν γεμάτη ἡ ὑπαρξὴ της
ἀπὸ τὴν εὐτυχία, κι ἀπὸ «ἀγάπη».
(Ἔτσι τὴ νύχτα, μόνη της, θὰ ὁμολογῇ...)

— Μιὰ τέτοια ἀγάπη ἀγνή κι ἐνταϊκή
σὰν κάποιον έρωτα πού μάταια ποθεῖ
καὶ πού δὲν εἶνε δυνατὸ νὰ ξαναζήση
τόρα πιά ἡ κουρασμένη μου κι ανήσυχη ψυχή...

ΧΑΓΕΡ ΜΠΟΥΦΙΔΗΣ
(ΙΣΑΝΤΡΟΣ ΑΡΙΣ)

ΕΤΑΙΡΑ

Μάτια πιά τὴ θλιβερὴ μου ὑπαρξιν ἀναζητᾷς
κάποια ὀρθρινά καὶ κάποια λεία βράδνα,
βυθίστηκε στή σιωπὴ μὲ μιὰ βουβὴν ὑποταγή
καὶ σὲ ἔγρα κα' ἀνήλιαγα σκοτάδια.

Κι' ἔτσι, τελεῖται μυστικά ὁ θλιβερός της θροῖνος —
μέσα στο δεσμοτήριό μ' ἀνείπωτο ἓνα μένος·
ζητεῖ στήν ἀμετρον σιωπὴ πού ἀπλώνεται θριαμβικὴ
νᾶρθῆ δειλά καὶ πάλι ὁ ἀγαπημένος.

Μ' αὐτός, πού νὰ φανῇ... Τὴν ἐγκατέλειπεν
κι' ἔτσι κα' ἡ τελευταία σβύνει ἡμέρα·
καὶ κλαίει πού στο βάθος του, — τὸ γνώρισε τὸ λάθος του —
οὐτὴ μιὰ αἰσχρό, καὶ μόνο αἰσχρό, ἔμεινε ΕΤΑΙΡΑ.

ο. ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΪΑΝΟΣ

CHOPIN

ΧΑΡΙΣΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΑΔΕΛΦΗ ΜΟΥ ΓΑΛΕΙΑ

Τὰ χέρια σου ἀπαλά στὰ κόκκαλα γλυστροῦσαν
τοῦ πιάνου· τοῦ ἀπειρου οἱ ἀέρινες ἁρμονίες
μέσ' τὶς κυματιστὲς τους μελωδίες
σὰν μυστικὴ πνοὴ γλυκώχη θροοῦσαν.

Τὴ γοητεία πόθων ἀγνωστων ἀντιλαλοῦσαν
τοῦ Chopin οἱ συγχισμένες νυχτωδίες
πού σὰν ἐρώτων ἀφτασιες λειτουργίες
στὰ δάκτυλά σου τὰ κρινέια ξεψυχοῦσαν.

Κι ἀρὰ ὅπως στήθος πουλιοῦ πού ἀνασαίνει
ἡ καρδιά σου σὶν παλμό της ἀρνημένη
τὴ νοσταλγία ἐνὸς αἰσθήματος σκορποῦσε.

Μὲ τοῦ Chopin σὰν ἀδελφὴ ἡ ψυχὴ σου ἐκωνωνοῦσε
πάνω σὶν ἄδολο καὶ θλιβερό του τόνο
πού ἐλίγιζε καὶ τὸ δικό σου κρυφὸ πόνο.

28-12-27

ΠΑΝ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

ΕΡΩΤΩΝ ΛΙΤΑΝΕΙΕΣ

ΟΧΤΑΣΤΙΧΑ

Ι V

Τὸ ξέρω πῶς δὲ θάρτη πιά σὸ στίτι μου,
νά φέρη τὴ χαρὰν ἢ θεία μορφή σου...
μὰ ἐστόλισα μὲ ρόδα τὸ δωμάτιο,
καὶ μέθυσε ἡ ψυχὴ στὴ θύμησή σου...

Κι' ἀκαρτερῶ πλάϊ σ' ἀνοιχτὸ παράθυρο
κυτάζοντας τὰ μάρμαρα ἐμπρὸς τοῦ δρόμου,
ὡσότου πέση ἡ νύχτα ἢ κασιτανόπεπλη
τῆς φαντασίας νὰ σβύσῃ τ' ὄνειρό μου...

V

Ἐπέταξαν πιά οἱ πόθοι κι' οἱ ἐλπίδες μας
— πουλιὰ διαβατικά — νὰ βροῦνε ταίρια
σὲ χώρες ποὺ δὲ γνώρισαν χινόπωρα
ποὺ ἀνθίζουνε τῆς νιότης καλοκαίρια.

Μονάχη συντροφιά ἀπομένει ἡ θλίψη μου
— σαράκι ποὺ τὴ ζήση μου ἀρογοτρῶει —
κάμνωντας πιδὲ θλιμένη τὴν ἀνάμνηση,
καὶ τὸ τραγοῦδι μου ἓνα μοιρολόι ..

VI

Μᾶς πρόφταξε τὸ πένθιμο χινόπωρο
στὰ δέντρα γυμνωθῆκανε τὰ κλάδια,
τὰ κυπαρίσσια ἀρχίησαν τὸν θρήνη τους...
καὶ σώπασαν τ' ἀνήσυχτα τριγόνια.

Καὶ μὲς στοὺς κήπους ποὺ ἄλλοτες ἀνθίζατε
λαυλούδια γιὰ νὰ πλέκουμε στεφάνια
σὰ μιὰ κοινὴ ἱστορία, τὴν Ἀγάπη μας,
ἀνιανοροῦν Μοιραῖα τὰ συντριβάνια...

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ

1. — Οἱ Ἕλληνες ποῦ πρωτογνώρισαν τὴ θάλασσα τὴν 2ην χιλιετηρίδα π.Χ. καὶ γρήγορα ἔγιναν ὁ πρῶτος ναυτικός λαὸς τῆς Μεσογείου, ἀπέκτησαν μὲ τὴν μετανάστευσί των καὶ διετήρησαν ἔκτοτε τὰ ψυχικὰ γνωρίσματα ποῦ καὶ σήμερα ἀκόμη τοὺς διακρίνομε. Μεγάλως δὲ εὐκολύνεται ὁ μελετῶν τὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς οἰανδήποτε ἐποχὴν τῆς ἡ χώραν, γιὰ τὴν κατανόησι πολλῶν γεγονότων ἢ φαινομένων, ἰδίως δὲ ἀναπαράστασιν των μὲς στὴν φαντασία του, ὅταν συγχρόνως εἶναι γνώστης τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, τοῦ τρόπου τοῦ ζεῖν τοῦ νεο-ἑλληνα, τοῦ τρόπου του τοῦ αἰσθάνεσθαι, τοῦ σκέπτεσθαι καὶ πιδὲ γενικά τῆς ἡθολογίας του, τῆς ἀντίδρασης του, τῆς προσαρμογῆς του στὰ διάφορα περιβάλλοντα. Ἐφ' οὗ λοιπὸν ὑπάρχει μιὰ ἑλληνικὴ ψυχὴ, ποῦ ζεῖ διαπιστόνοντας τὸν ἴδιον πάντα θεμελιώδη χαρακτήρα ἀπὸ τριῶν χιλιάδων περίπου ἔτων καὶ πλέον, φυσικὸν εἶναι νὰ τὴν βροῦμε κάθε φορὰ ποῦ θὰ θελήσομε νὰ τὴ γυρέσομε, ἀναλλοίωτη σὸ βάθος τῆς, μέσα στὰ σύγχρονα ἑλληνικὰ φιλολογικὰ ἔργα. Καὶ περὶ τούτου μὲν δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία καὶ ὅλοι συμφωνοῦν. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως, ὑπάρχει ἓνα ἔργο, μικρὸ μὲν στὸν ὄγκο του, ἀλλὰ τεράστιο μὲ τὴν ἐπίδρασι ποῦ προορίζεται νὰ ἔχει μὲς στὴν ἐξέλιξι τῆς νεο-ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ πιδὲ γενικά, τέχνης, ὅπου ἡ ψυχὴ αὐτὴ πάλλει μὲ περισσότερη ἔντασι, δονεῖται ἀπὸ τοὺς πλουσιώτερους ρυθμούς, ὅπου ἡ ἑλληνικὴ ἀτμόσφαιρα, τὸ ἑλληνικὸ περιβάλλον εἶναι τελειότερα διαγραμμένα, ἂν καὶ σχηματικότερα, λάμπουν ἢ μιλοῦν ὑποβλητικότερα παρὰ μέσα ἀπὸ κάθε ἄλλο νεοἑλληνικὸ ἔργο, χωρὶς παρ' ὅλα αὐτὰ ἢ ννησιότης τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως, ἢ αὐθεντικότης του, νὰ ἔχη ἀναγνωρισθεῖ ἢ δεόντως ἐκτιμηθεῖ ἀπὸ τοὺς μὲν, ἢ καὶ ὑποψιασθεῖ ἀπὸ τοὺς δέ. Δὲν παρευρέθη γὰρ οὐδὲ ἴδιος, παιδρὸς ἄφρονος ἀχροατῆς, σὲ συζήτησι ἀλεξανδρινῶν νέων, ὅπου ἄκουσα κάποιον νὰ ἐκφέρει τὴν ἐξῆς, ἐντελῶς ἀμελέτητη, γνώμη περὶ Καβάφη (διότι περὶ αὐτοῦ πρόκειται): Ὁ Καβάφης δὲν εἶναι Ἕλληνας, εἶναι φιλέλληνας.

Ἄθελά μου θυμῆθηκα τὴν γνωστὴν ἐρώτησι ἐνὸς κρι-

τικῶ Ἰησοῦ του τοῦ 19ου αἰῶνος: Racine est-il chrétien?

Ἐάν εἶναι ποιητῆς ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀνδρομάχης; Ἐάν εἶναι χριστιανὸς ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀθαλίας; Ἐάν εἶναι Ἕλλην ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἰθάκης, τοῦ Ἰωνικοῦ καὶ τοῦ Ἐπινεῖου;

2.— Ἄλλ' ἔάν εἶναι Ἕλλην, ὁ Αἰγυπτιώτης αὐτός, πῶς τότε δὲν αἰσθάνεται τὴν Φύση, ἐρώτων πολλοί. Προσθέτουν δὲ ἄλλοι: ποῦ ζωγραφισμένο ἀπὸ τὸν Καθάφη τὸ γεμάτο χάρι ἑλληνικὸ τοπίο καὶ ποῦ ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ μέσα στὸ ἔργο του;

Θὰ ἀπαντήσω ἀμέσως στὴ δευτέρῃ ἐρώτησι καὶ ἀπορῶ μὰ τὴν ἀλήθεια ποῦ ἔχω νὰ πῶ πράγματα ποῦ νὰ μὴν ἔχουν λεχθεῖ. Ὅσο γιὰ τὴν πρώτη, πρέπει νὰ ἀποδειχθεῖ προηγουμένως ὅτι εἰς ὅλες τὰς ἐποχάς, οἱ ποιηταὶ — ἢ οἱ Ἕλληνες — ἠσθάνθησαν τὴν Φύση ὅπως οἱ ῥωμανοί. Ἐτέω ὡς ἀρχὴν ἀμέσως πῶς ὁ Καθάφης ὡς ζωγράφος (εἶτε περὶ φύσεως¹⁾ πρόκειται, εἶτε περὶ προσώπου) βλέπει σὲ μέγαλο (voit en grand). Ἡ περιγραφὴς του, ἡ ἀπεικονίσεις του, σύντομες, συνθετικές, παραλείπουν τὰς λεπτομέρειες, ἐκτὸς ἂν ἡ λεπτομέρεια εἶναι διαλεγμένη γι' αὐτὸν ὡς τὸ οὐσιῶδες, ὅπου παραλείπει ἐσκεμμένα ὅτι θὰ ἦτο οὐσιῶδες γιὰ ἄλλους, γιὰ ν' ἀσχοληθεῖ αὐτὸς μὲ τὴ λεπτομέρεια, ποῦ ἔτσι φέρνει στὸ πρῶτο ἐπίπεδο. Χάνει θεληματικὰ σὲ πλοῦτο χρωμάτων, ἀποχρώσεων, σκιῶν, γιὰ νὰ κερδίσει ἀκριβῶς σὲ δύναμι γραμμῆς, σὲ ἔκφρασι, σὲ ἔντασι ἀποδόσεως καὶ ὑποβολῆς. Δὲν τμηματίζει, δὲν θρυμματίζει τὴν πραγματικότητα. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἠθογραφεῖ, πρᾶγμα ποῦ τοῦ συμβαίνει συχνά, μὲς στὴν ἠθογραφία του ὑπάρχει συγχρόνως καὶ ψυχολογία ἀλλὰ καὶ ἔρευνα — λύσις, σχεδὸν πάντα ἐνδοιαστικὴ ἢ θέσις — κάποιου ἱστορικοῦ προβλήματος. Βεβαίως δὲν εἶναι βοσκολικὸς ποιητῆς ὡς θὰ ἠθελαν πολλοί, τὸ ἀρ νὶ γιὰ νὰ ἐκφρασθῶ μὲ χιοῦμοσ λείπει τελείως ἀπὸ τὴν ποίησί του. Ἄς λυποῦνται πολλοὶ γιὰ τὴν παράλειψι αὐτῆ, ἄς τὴν χαρακτηρίζουν ἔλλειψι. Οἱ δύσκολοι στὴν τέχνη δὲν λυποῦνται, ἀλλὰ χαίρονται.

¹⁾ Ἀλεξανδρινὶ βασιλεῖς, Θάλασσα τοῦ πρώτου, Τοῦ πλοίου.

3.— Ὁ Ἕλληνικὸς λαὸς ὑπῆρξε ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς λαὸς ναυτικὸς. Τοῦ ἄρσαν τὸ ἐμπόριο, καὶ ἡ τυχοδιωκτικὴς περιπέτειες. Βλέπομεν ἓνα μέγαλο ποιητὴ σὰν τὸν Ἀρχίλογο, (7ος αἰὼν) νὰ ζεῖ τὴν ζωὴν τοῦ μισθοφόρου τὴν ὁποίαν ἔξυμνεῖ. Ὁ Ἕλλην, ὑπῆρξε ἀλληλοδιαδόχως πειρατῆς, αἰτοικος, πραγματευτῆς, ἔμπορος. Κατέκτησε ἢ ἀποίκισε τὰ περισσότερα παράλια τῆς Μεσογείου, ἐπὶ πλέον δὲ εἰσεχώρησε εἰρηνικὰ — ἐμπορευόμενος — ἢ ὡς μισθοφόρος, ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτάτην ἀκόμη ἐποχὴν στὴν ἐνδοχώραν τῆς Ἀσίας (Λυδίαν, Εὐφράτην) καὶ τῆς Αἰγύπτου, «σήμερα» καθὼς λέγει ὁ Gomberz «τρώγοντας τὸ ψωμὶ τοῦ Ἀσσυρίου βασιλέως, αἴθριο ξεφλογίζοντας τὸ λαβύγγι του μὲ τὴν αἰγυπτιακὴ μπουζα». ⁽¹⁾

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ δὲ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ «ἔξελλήνισε» τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀνατολίην ⁽²⁾.

Ὅταν ὁ Ἀριστοτέλης ὥρισε τὸν ἄνθρωπον «ἓνα ζωὸ πολιτικόν», ἐσκέπτετο ἰδίως τὸν Ἕλληνα. Ὁ Ἕλλην πρᾶγματι δὲν ἠσθάνετο τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ἐλεύθερο, ἀκέραιο, πλήρη, παρὰ μὲς στὸν περίβολο μιᾶς πόλης. Ἡ ἀγορὰ, ὁ δρόμος, ἦσαν τὰ ἀγαπητά του συνηθισμένα πλαίσια μὲς στὰ ὁποῖα τοῦ ἄρσε νὰ κυκλοφορεῖ. Ἐκουσέλευε, ἐσυζητοῦσε, ἠγόρευε, ἤκουε, ἔκρινε, κατέκρινε, ἐγλεύαζε. Μὲ τὴν ἀπώλεια ὁμως τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς κατάκτησης τῶν Ῥωμαίων ἡ συνθήκης ἠλλαξαν. Ὁ κοσμοπολιτισμὸς ὡς ἦτο ἐπόμενον ἀνεπτύχθη, πῆρε τὴ θέσι τοῦ πατριωτισμοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔμεινε ὡς φιλολογία. Ἀργότερα ἀκόμη τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, ἄτακτα στὴν ἀρχή, κατόπιν συστηματοποιημένα ἦλθε σὲ συνάφεια μὲ τὸ ἀνατολίτικον. Στὴν ἀναπόφευκτὴ σύγκρουσι ἐπῆρε καὶ ἔδωσε, ἔχασε καὶ ἀπέκτησε: ἐμπόριο ἰδεῶν.

Μὲ τὴν τελεία ἐπικράτησι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀρχίζει ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν Βυζαντινῶν αἰῶνων μὲ ἰδιαίτην νοοτροπία.

Μέσα σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας, θριάμβους ἢ ἤττες, τὰς τριβές, τοὺς συγχρωτισμοὺς, τὰς ἐπιδράσεις, τὰς

¹⁾ Th. Gomberz. Les Penseurs de la Grèce, tome I.

²⁾ P. Jouguet. L'imperialisme macédonien et l'hellénisation de l'Orient.

ἐπιρροαίσεις, τὲς ἐπιλείψεις καὶ ἀναστάσεις, ἀνευρίσκομε πάντα τὸν ἴδιον Ἑλληνα, ὀπλισμένο μὲ τὸ ἴδιο πάντα ἐφενετικὸ, πανοῦργο, παρεισδυτικὸ, ἀφομοιωτικὸ πνεῦμα του, τὸ αἰχμηρὸ αὐτὸ πολῦτιμο, γιὰ τὴ δράση του, αὐτοσυντήρησί του, ἐγγειοῖδιο. Ἡ ἱστορία τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐξακαλουθεῖ. Ὁλόκληρη ἐποποιεῖται.

4.— Ὁ Ἑλληνα, εἶπα, ὑπῆρξε ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ναυτικός. «Τὸ θάλαττα, θάλαττα» εἶναι ἴσως ἡ ζωηρὴ ἔκφραση ποῦ ἀπέμεινε ὡς σύμβολο τῆς πρὸ βαθεῖας αἰσθητικῆς καὶ ψυχικῆς συγκινήσεως ποῦ μπορεῖ ν' ἀνασαλέψει ἑλληνικὰ στήθη.

Στὸ ἔργο τοῦ Καθάφη, βλέπομε συχνὰ νὰ γίνεται λόγος γιὰ θάλασσα. Ἡ θάλασσα αὐτή, εἶναι βέβαια ἡ γαλανή μας Μεσόγειος, ὁ «γιαλὸς» ποῦ μᾶς ἔχει νανουρίσει ὅταν εἴμεθα παιδιά, τὸ Ἴόνιον, τὸ Αἰγαῖον, σπαρμένο μὲ τὰ νησάκια του, ποῦ ὁ καθεὶς μας διέσχισε τοῦλάχιστον μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ του καὶ ποῦ τόσο νοσταλγεῖ ὅταν βρισκεται μακρὰ του (4). Τὸ *fond du Tableau* γιὰ νὰ πῶ ἔτσι τοῦ Καθάφη, ἡ γραμμὴ τοῦ ὀριζοντός του, εἶναι μιὰ γραμμὴ γαλανή, ποῦ τὴ μαντεύει κανεὶς ἀκόμη καὶ ὅταν λείπει, ὅπως γαλάζιος εἶναι ὁ οὐρανὸς του: τὸ «φάος ἀγνὸν» τῶν ἀρχαίων.

Ἡ θάλασσα στὰ βάθη της πῆρ' ἓνα ναῦτη (Δέησις)
Εἶπες· θὰ πάγω σ' ἄλλη γῆ, θὰ πάγω σ' ἄλλη θάλασσα
(Ἡ πόλις)

Τὸν μοιάζει βέβαια ἡ μικρὴ αὐτὴ
μὲ τὸ μολύβι ἀπεικόνισίς του.
Γρήγορα καμωμένη, στὸ κατὰστρομα τοῦ πλοίου·
ἓνα μαγευτικὸ ἀπόγευμα.

Τὸ Ἴόνιον πέλαγος ὀλόγυρά μας. (Τοῦ πλοίου)

4) Ἀλησμόνητη θὰ μείνει μὲς στὴ φαντασία μου ἡ εἰκὼν τοῦ ἐκπλου τῆς «Συρίας» ἀπὸ τὸ Πορτ-Σαΐδ. Ἡ θάλασσα ἦταν ἐπικίνδυνη ἐξ αἰτίας τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων (1918). Δύο ἀντιτορπιλικὰ τοῦ Ἑλλ. στόλου (ἡ Λόγχη καὶ ἡ Ἀσπίς) μᾶς συνώδευαν. Μόλις ἐβγήκαμε στὰ ἀνοιχτά, οἱ κάπου ἐπτακόσιοι ἐπιβάτες ἄρχισαν νὰ τραγουδοῦν μὲ μιὰ φωνή—ἐκκερηξίς συγκινήσεως—τὸ «θάλασσα λεβεντοπνίχτρα»...

Ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπλευσα ἐν τριήρει πορφυρᾷ.
(Ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἐνδυμίωνος)

Ἐδῶ ἄς σταθῶ. Κι ἄς δῶ κ' ἐγὼ τὴν φύσι λίγο.
Θάλασσας τοῦ προῖοῦ καὶ ἀνέφελον οὐρανοῦ
λαμπρὰ μαβιά, καὶ κίτρινη ὄχθη· ὅλα
ὄρατα καὶ μεγάλα φωτισμένα. (Θάλασσα τοῦ προῖοῦ)

Καὶ τώρα καταγίνομαι, ἀπὸ καιρὸ ἀρκετὸ
νὰ κάμω ἓνα Ποσειδῶνα. Μελετῶ
κυρίως γιὰ τ' ἄλογα του, πῶς νὰ πλάσω αὐτά.
Πρέπει ἑλαφρὰ ἔτσι νὰ γίνουιν ποῦ
τὰ σώματα, τὰ πόδια των νὰ δείχνουν φανερά
πῶς δὲν πατοῦν τὴν γῆ, μὲν τρέχουν στὰ νερά.
(Τυανεὺς Γλύπτης)

Ὁ Καθάφης — μυστικὸ τῆς τέχνης του — ἐπιτυγχάνει μοναδικὰ στὴν ἀπόδοσι τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως σ' ἐκεῖνο ἰδίως ποῦ ἡ φύση ἔχει τὸ διεγερτικὸ ἐπᾶνω μας, τὸ δυναμογόνον, μ' ἓνα-δύο ἐπίθετα, δυὸ-τρεις λέξεις, κοινές, πτωχές, πολυειπωμένες (ἐκεῖνες ἀκριβῶς ποῦ θὰ ἀπέφενγεν ἓνας φιλόλογος), παραλείποντας κάποτε ἐντελῶς τὴν περιγραφή:

ἓνα μαγευτικὸ ἀπόγευμα.
Τὸ Ἴόνιον πέλαγος ὀλόγυρά μας.

Αὐτὸ ἀρκεῖ γιὰ τὸν Καθάφη (4). Βλέποντας τὴν φύση, ἢ σκεπτόμενος τὴν φύση ποῦ εἶδε ἄλλοτε ὁ Καθάφης συγκινεῖται ἐνδομύχως, λεπτά, ὄχι θορυβωδῶς, ὄχι πομπωδῶς, χαίρεται, ἀπολαμβάνει μὲ ἐκλεπτυσμένες αἰσθήσεις — καὶ τὴν ἡδονικὴ αὐτὴ συγκρατημένη ἐντύπωσι μᾶς τὴν μεταδίδει ἀποφεύγοντας τὴν περιγραφή ποῦ θὰ μετρίαζε τὴ συγκίνησι, θὰ τὴν ἔκανε φιλολογία. Ἡ συγκίνησι του εἶναι ἓνα κ α τ α σ τ ἰ λ α γ μ α, κάτι ποῦ ἔχει μέσα του ἰ σ τ ο ρ ἰ α, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Le Dantec, ἢ διάρχεια ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Bergson.

4) Ὅπως ἀλλοῦ: Ἀλλὰ ἡ μέρα ἦταν ξεστῆ καὶ ποιητικὴ,
ὁ οὐρανὸς ἓνα γαλάζιο ἀνοιχτό.
Ἐχομε τελείαν ἀπόδοσι καὶ ὄχι φιλολογίαν.

5.— Οἱ Ἕλληνες ἀφ' οὗ ἐγκατεστάθησιν στὰ παραλία τῆς Ἑλλάδος, ἐξόρησαν κατόπιν πρὸς κατάκτησι καὶ ἄλλων παραλίων ἀναζητόντας τοὺς κατάλληλους ὄρμους γιὰ τὴν ἀκτοπλοῖα τους, μελετόντας τοὺς τοπικοὺς ἀνέμους, ποὺ τοὺς ἦταν πολὺ χρήσιμο νὰ ξέρουν, σὲ μιὰν ἀκτὴ δαντελωτῆ ὅπως ἡ Ἑλληνική. Ὅπου μεγάλο λιμάνι ἐκεῖ ἴδρουν καὶ μιὰν ἀποικία. Καὶ τὸ ἐμπόριο ἀνταλλαγῆς εἰδῶν ἐγένετο ἀπὸ λιμάνι σὲ λιμάνι — λιμάνια ἑλληνικὰ τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν ἀποικιῶν, λιμάνια φοινικικά, λιμάνια αἰγυπτιακά.

Χιλιετηρίδες ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν προ-ομηρικὴν αὐτὴν ἐποχὴ καὶ ἡ θάλασσα μένει πάντα συνδεδεμένη μὲς στὴ φαντασίᾳ τοῦ ἕλληνα μὲ χαρωπὰς εἰκόνας ὄρμων, λιμανιῶν, ἐπινείων, μὲ πληθυσμὸ ἐξυπνοῦ, φιλοπερίεργο, φιλόξενο, δηλ. πρόθυμο νὰ ὑποδεχθεῖ τὸν ξένο, νὰ ἔλθει σὲ ἐμπορικὰς σχέσεις μαζί του, καὶ συγχρόνως νὰ πλουτίσει τὰς γνώσεις του θέτοντάς του κάθε εἶδος ἐρωτήματα.

Ἐάν ὑπάρχει ποίημα νεοελληνικὸ πὸν βαθυὰ καὶ λεπτὰ νὰ δονεῖ τὰς χορδὰς τῆς ψυχῆς τοῦ ἕλληνα, τὸ ποίημα αὐτὸ ἀναμφισβήτητα εἶναι ἡ Ἰθάκη τοῦ Καβάφη.

*Σὰ βγεῖς σὶὸν πηγαμὸ γιὰ τὴν Ἰθάκη,
νὰ εὐχεσαι νᾶναι μακρὸς ὁ δρόμος.*

*Πολλὰ τὰ καλοκαιρινὰ πρωῒα νὰ εἶναι
ποῦ μὲ τὴν εὐχαρίστησι, μὲ τὴν χαρὰ
θὰ μπαίνεις σὲ λιμένας πρωτοειδυμένους
νὰ σταματήσεις σ' ἐμπορεῖα Φοινικικά,
καὶ τὰς καλὰς πράγματιες ν' ἀποκτήσεις,
σεντέφια καὶ πορὰλλια, κερυμπάρια κ' ἔβενους,
καὶ ἡδονικὰ μυρωδικὰ κάθε λογῆς,
ὅσο μπορεῖς πρὸς ἄφθονα ἡδονικὰ μυρωδικὰ.*

Χαρακτηριστικοὶ ἐπίσης, ὑπὸ τὴν ἄποψιν ποῦ ἀναλύω ἐδῶ καὶ οἱ στίχοι τοῦ Δημητρίου Σωτηρίου:

*Μὰ μὲς στὴν σκέψιν του τὴν μελετοῦσε πάντα
σὰν κάτι ἱερὸ ποῦ προσκυνῶντας τὸ πλησιάζεις,
σὰν ὀπτασίᾳ τόπου ὠραίου, σὰν ὄραμα
ἑλληνικῶν πόλεων καὶ λιμένων.*

6.— Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ δευτέρη Ἰθάκη στὸ ἔργο τοῦ Καβάφη. Τὸ δευτέρον αὐτὸ ποίημα, ἡ δευτέρη αὐτὴ Ἰθάκη, ὄχι μόνον δὲν ἐννοήθη ἀπὸ κανένα ἕως τότε, ἀλλὰ παρενοήθη τελείως, παρεξηγήθη, ἐγλενάσθη, δὲν ἐκρίθη ἀξία παρὰ γιὰ νὰ χρησιμεύσει ὡς στόχος δημοσιογραφικῆς δεινότητος (Σπύρος Μελάς) καὶ καλαμπουρικῆς ποίησης. Προτιμῶ ν' ἀντιπαρέλθω σιωπῶντας θλιβερὴν ἱστορίᾳ ποῦ δὲν κάνει τιμὴ σὲ κανένα καὶ ποῦ ὀρισμένως θὰ ὀδηγοῦσε ἄλλον ποιητὴ μὲ ὀλιγότερη πεποίθησι στὸ ἔργο του ἀπὸ τὸν Καβάφη, στὸ τελειοτικὸ ἀποτράβηγμα ἀπὸ τὰ Γράμματα, στὴ σκληρὴ ἀπομόνωσι.

Ὁ ἕλληνα, ἀν' διέσχιζε τὴν θάλασσα τὸ ἔκανε ἰδίως γιὰ νὰ ἐμπορευέται, γιὰ ν' ἀποκομιζεῖ ὠραῖες πράγματιες· συχνὰ ὅμως καὶ γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ σὲ ξένες χώρες μὲ σκοπὸ νὰ πλουτισθεῖ. Ἡ Ἑλλὰς — τὸ ἔδαφος τῆς ὀρεινῆς, μᾶλλον ξηρῆς — δὲν ὑπῆρξε ποτὲ χώρα πλούσια. Ἐξ ἄλλου, πολιτικὰς ἔριδες, νεανικὰς κακοκεφαλιάς, ἀνάγκαν πολλοὺς ν' ἀποδημήσουν ἢ νὰ τὸ «σκάσουν» ὅπως λέμε σήμερον, γυρεύοντας τὴν «στὰ ξένα». Τολμηροὶ ἀρχαῖοι «ρωμηοὶ» ἀπὸ τοὺς παλινοὺς καιροὺς, χάρις στὴν ποταμοπλοῖα ἰδίως ἔχον εἰσχωρήσει στὰ πιὸ ἐσωτερικὰ μέρη τῆς Αἰγύπτου, ἐμπορευόμενοι, ὅπως ἀκριβῶς οἱ σημερινοὶ μπακάληδες (1).

Ἡ μεταναστευτικὴ αὐτὴ, χάριν πλουτισμοῦ, τάσις τοῦ ἕλληνος, πόσο καλὰ διαφαίνεται μέσα ἀπὸ μερικὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη. Τὸ Ἐπίγειον του (ἡ δευτέρη του αὐτὴ Ἰθάκη, ἡ Ἰθάκη ἐνὸς ναυαγισμένου νέου) πῶς κλείνει μέσα του τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν, πόσο σπαραχτικὰ μᾶς μιλοῦν τὰ τελευταῖα ψελλίσματα πτωχοῦ νέου ποῦ ξεφυγὰ στὰ ξένα, μακρὰ ἀπ' τοὺς δικούς του, μακρὰ ἀπ' τὸ ἀγαπητὸ του πτωχόσπιτο. Καὶ εὐρέθησαν ἄνθρωποι, ποῦ δὲν ἠσθάνθησαν τὴν βαθεῖαν ποίησιν, τὴν ἀπόλυτη ἑλληνικότητα τῆς ἐπιτύμβιας αὐτῆς στήλης ἀλλὰ τὴν ἐκοροῦιδεσαν βακχικά! Καὶ δὲν εὐρέθη ἀκόμη ὁ κριτικὸς γιὰ νὰ τονίσει πῶς τὸ Ἐπίγειον εἶναι τὸ πιὸ «συγκινητικὸ» καὶ τὸ πιὸ παν-ἑλληνικὸ ἀπ' ὅλα τὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη;

Νέος, εἴκοσι ὀκτὼ ἐτῶν, μὲ πλοῖον τήνον

1) Ἡ ἔκφρασις καὶ παρουσίωσις εἶναι τοῦ Hatzfeld: Histoire de la Grèce ancienne. Ἴδε ἐπίσης. Gletz: Histoire de la Grèce.

ἔφθασε εἰς τοῦτο τὸ συριακὸν ἐπίνειον
ὁ Ἔμης, μὲ τὴν πρόθεσι νὰ μάθει μυροπόλης.
Ὅμως ἀρρώστησε εἰς τὸν πλοῦν. Καὶ μόλις
ἀπεβιβάσθη, πέθανε. Ἡ ταφή του, πτωχοτάτη,
ἔγιν' ἐδῶ. Ὅλίγες ὥρες πρὶν πεθάνει κατὰ
ψιθύρισε γὰρ «οἰκίαν», γὰρ πολὺν ἀγέροντας γονεῖς». *Μὰ ποιοὶ ἦσαν τοῦτοι δὲν ἐγνώριζε κανεῖς,
μήτε ποῖα ἢ πατρίς του μὲς στὸ μέγα πανελλήμιον.
Καλλίτερα. Γιατὶ ἔτσι ἐνῶ
κεῖται νεκρὸς σ' αὐτὸ τὸ ἐπίνειον,
θὰ τὸν ἐλπίζουσαν πάντα οἱ γονεῖς του ζωντανό.*

(Εἰς τὸ Ἐπίνειον).

Ἐπιμένω πάντα· «ἀνόδυνο» ποίημα — γὰρ νὰ ἐκ-
φρασθῶ ἔτσι — δὲν ὑπάρχει μέσα στὸ ἔργο τοῦ Καβάφη,
ποῦ νὰ δικαιώνει δηλ. ἐκεῖνον ποῦ θὰ εἶχε τὴν πρόθεσι
νὰ πεῖ: — Ἔ, δὲν λέγει καὶ μεγάλα πράγματα. Ἐρευνόν-
τας κανεῖς καὶ παρ' ὅλα ποῦ λέγει, ὁ Ἄλκης Θεῦλος —
μὲς στὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη, τὰ βλέπει διαρκῶς ν'
ἀλλάζουσαν χροῶμα, ἀναλόγως τὸν προβολέα μὲ τὸν ὁποῖον τὰ
φωτίζει — τοὺς ἀνακαλύπτει διαρκῶς καὶ ἄλλες ἀξίες —
ἔσωτερικὲς — μὲ ἐπιμέλεια κρυμμένες ἀπὸ κείνες ποῦ φαι-
νομενικὰ περιέχουσαν.

Τὰ Γ κ ρ ί ζ α αἴφνης καὶ τὸ Π ρ ἰ ν τ οὺ ς ἄ λ-
λ ἄ ξ ε ι ὁ χ ρ ὀ ν ο ς φαίνονται ἀπλῶς αἰσθητικὰ ποιή-
ματα — καὶ ὅμως καὶ στὰ δυὸ διαφαίνεται ὁ Ἕλληνας μὲ
τὴν μεταναστευτικὴν του τάση (ἀφίνω στοὺς φρεουδικούς
νὰ γυρέψουσαν κι ἐδῶ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀγαπητῆς των
θεορίας) (1).

Ἐπειτα ἔργου, θαροῦ στή Σμύρνη,
γὰρ νὰ ἐργασθεῖ ἐκεῖ, καὶ πιά δὲν ἰδωθῆκαμε.

(Γκρῆζι)

Βιοτικὲς ἀνάγκες, ἐκάμανε τὸν ἕνα
νὰ φύγει μακρὰ — Νέα Ἰόρκη ἢ Καναδά.

(Πρὶν τοὺς ἀλλάξει ὁ χρόνος).

1) Γ. Βρῆσιμιτζάκη: Οἱ Κῦκλοι τῆς κολάσεως τοῦ Δάντη
στὴν ποίησι τοῦ Καβάφη, 1926.

7.— Τὴν ἔμορφιά του, τὴ χάρι του, τὸ ἑλληνικὸ τοπεῖο
τὴν ὀφείλει κατὰ μέγα μέρος στὴν διανυγὴ ἀτμόσφαιρά
του, χάρις στὴν ὁποῖαν ἢ γραμμὲς διαφαίνονται ἀκέραιες,
τὰ ἀντικείμενα ἀθάμπωτα, ξεχωρίζοντας τὰ μὲν ἀπὸ τὰ
δέ, τὰ χροῶματα πλέουσαν μέσα σ' ἕνα χαροπὸ γαλάζιο. Τὴν
φύσιν ὁ Ἕλληνας — ἀδιάφορον ἂν Ἕλληνας τῆς κυρίως
Ἑλλάδος ἢ τῆς Ἰωνίας, Ἰταλιώτης ἢ Αἰγυπτιώτης — δὲν
τὴν εἶδε ποτὲ παρὰ μέσα ἀπὸ μιὰ αἰώνια θερινὴ μέρα.
Τὸ «ἀγνὸ αὐτὸ ἑλληνικὸ φῶς» εἶναι ποῦ κανεῖς τὰ ποιή-
ματα τοῦ Καβάφη νὰ μᾶς φαίνονται τόσον εἰ δ ω λ ο λ α-
τ ρ ο ι κ ἄ. (1). Πράγματι τὸ ἡμερολόγιό του δὲν περιλαμ-
βάνει — θὰ ἔλεγε κανεῖς — παρὰ θερινούς μῆνας.

Τὸ Ἰ ο ν ι κ ὸ του μᾶς ἀνασταίνει τοὺς ἀρχαίους
θεοὺς μέσα στὸ περιβάλλον των.

Ὡ γ ἦ τ ῆ ς Ἰ ο ν ἰ ἄ ς, σένα ἀγαποῦσαν ἀκόμη,
σένα ἢ ψυχῆς των ἐνθυμοῦνται ἀκόμη.
Σὰν ξημερώνει ἐπάνω σου πρῶτ' ἀγρουσιτιάικο
τὴν ἀτμόσφαιρά σου περὶ σφοδρῶς ἀπτήν ζωὴ των
καὶ κάποι' αἰθερία ἐφηβικὴ μορφῆ,
ἀόριστη, μὲ διάβα γρήγορο,
ἐπάνω ἀπὸ τοὺς λόφους σου περὶ.

8.— Συχνὰ μέσα στὸ ἔργο τοῦ Καβάφη λόγος γίνεται
γὰρ δρόμο, ἐντυπώσεις ἐφήμερες ποῦ θᾶθελε νὰ διαιώ-
νιζε (Μέρες τοῦ 1903), ποῦ δέχεται εἴτε ἀπὸ τὸ
σπῆτι τοῦ ὄπου τὸν φθάνουσαν ἢ φωνὲς τοῦ δρόμου, τὸ
ἀνοιγόκλειμα τῶν μαγαζιῶν (Ὡ δ ἦ καὶ Ἐ λ ε γ ε ἰ α
τ ὶ ν ὁ δ ὶ ν, Ἐ ν ἔ σ π ἔ ρ α), εἴτε ἀπὸ κάποια τα-
βέρνα, καφενεῖο, καζίνο.

Τὴν προσοχὴ μου κατὰ ποῦ εἶπαν πλάγι μου
διέδυνε στοῦ καφενεῖου τὴν εἴσοδο.

(Στοῦ καφενεῖου τὴν εἴσοδο)

Εἶν' ἕνας γέροντας. Ἐξηγτηλῆμένος καὶ κυρτός,

1) Γ. Βρῆσιμιτζάκη: Τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη, 1917, 2η ἐκδο-
σις 1922.

σκατεμένος ἀπ' τὰ χρόνια, κι ἀπὸ καταχρήσεις,
σὶγὰ βραδίζοντας διαβαίνει τὸ σοκάκι.

(Πολὺ σπανίως)

Τὸ συμπληρωτικό τὸν πρόσωπο, κομμάτι ὠχρὸ
τὰ κι στανά του μάτια, σὲν κομμένα...
ἀσκόπως περπατεῖ μὲς στὴν ὁδὸ.

(Ἐν τῇ ὁδῷ)

Σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ωραιότερα του ποιήματα — Ἔνας
θεός του — μᾶς ἀφίνει νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴν
ἀρχαία Σελεύκεια, μὲ τοὺς δρόμους της, τὴν ἀγορὰ της,
τὲς στοές της, τὴ συνοικία της τῶν δογίων καὶ τῆς κραι-
πάλης, τὸν περιεργό μικτὸ πληθυσμὸ της — τὸ νωχελὲς
φῶς της, τὴν ὥρα τοῦ δειλινοῦ.

Στὸ Κάτω ἀπ' τὸ σπίτι διαβάζομε:

Χθὲς περπατῶντας σὲ μιὰ συνοικίαν
ἀπόκεντρον, πέρασα κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι
ποῦ ἔμπαινα σὲν ἤμουν νέος πολὺ.

Ἐὸς τρόπος αὐτὸς τοῦ δέχεσθαι ἐντυπώσεις, ὁ περιπα-
τητικός, ὁ ὁδοιπορικός, ὑπῆρξε πάντα βαθειὰ χαραγμένος
μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ Ἑλλήνου. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ δὲ τοῦ Ὀ-
μήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου, ὁ Ἕλληνας ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴ
δὲν ἄλλαξε. Τοῦ ἀρέσει ὁ δρόμος, τόσο γιὰ τοὺς συνήθεις
σταθμοὺς, ποῦ κάμνει ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ θὰ βγεῖ ἀπ' τὸ
σπίτι του ἕως τὴν ὥρα τῆς ἐπιστροφῆς, ὅσο γιὰ τὲς ἀπρό-
οπτες συναντήσεις ποῦ τοῦ ἐπιφυλάσσει. Τὸ home τοῦ
Ἑλλήνου, εἶναι ὁ δρόμος, ἡ πλατεία τῆς πόλεως, ἡ γωνίαι
τῶν μεγάλων ἀγορῶν. Ὁ δρόμος κολακεύει τὲς τάσεις
του πρὸς τὴ συζήτησι, τὸ ἔξυπνο κουσέλι, τὴν κοιτικὴν
ραθυμίαν του, τὴν ἀπόκτηση γνώσεων. Σήμερα τὰ καφενεῖα
μὲ τὰ τραπέζια στὸ πεζοδρόμιο ἢ καὶ στὸ δρόμο, γύρω
ἀπ' τὰ ὁποῖα ὁ Ἕλληνας, μὲ ἡδονισμό ποῦ μόνον αὐτὸς ξέ-
ρει, ἀπορροφᾷ μακάριον τὸ οὔζο του ἢ τὸν καφέ του, τὰ
φαρμακεία, τὰ τσαγγάρια, τὰ μανάκια, μπακάκια κ.λ.π.
ἀντικατέστησαν τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰ. Ἐκεῖ συναντῶνται πα-
ρῆες, κύκλοι, γιὰ νὰ συζητήσουν, ν' ἀνταλλάξουν τὲς γνώ-
μες των, νὰ κρίνουν, νὰ ἐπικρίνουν.

9. — Εἶναι ἐπόμενο πῶς ὁ Καβάφης, ποῦ ζεῖ σὲν Ἑλ-
λην τὴν ζωὴν αὐτὴν «ὑπὸ τὸν μέγαν ἥλιον» νὰ τὴν ἀφίνει
νὰ φαίνεται μέσα στὸ ἔργο του, δίδοντας ἔτσι δικαίωμα
στὴν ποίησι πάνω στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Ἀπ' αὐτὴ τὴν
ἐποχὴν ἀκόμη τὸ ποιητικὸν τοῦ ἔργο θὰ ἔχει ἀγαθὴ ἐπί-
δρασι ἐπὶ τῶν νέων. Θὰ τοὺς ἀπαλλάξει τέλος ἀπὸ τὲς
ξενες μιμήσεις καὶ θὰ τοὺς κάνει νὰ ἀτενίσουν τὴν γύρω
τους ζωὴν, ν' ἀναζητήσουν τὴν ποίησι ἐκεῖ ποῦ εἶναι πράγ-
ματι.

Τὸ πᾶν εἶναι ποίησι κατ' ἑμέ, καὶ θέμα γιὰ ποί-
ησι. Ὁ Ἀλεξανδρινὸς δὲν ἔχει νὰ στενοχωρηθεῖ ποῦ δὲν
ἔχει γύρω του «βουνά, λαγκάδια, δάση». Ὅτι ἔχει τοῦ
ἀρκεῖ καὶ ὑπεραρκεῖ γιὰ νὰ κάνει ποίησι καὶ ποίησι ἴσως
ἀνώτερη. Γιατὶ ἡ εὐκολία μᾶς ἀναγκάζουν νὰ κάμομε
πράγματα εὐκόλα — νὰ μένομε στὴ ρουτίνα, νὰ μιμούμεθα
ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Ὁ Καβάφης, Ἕλληνας, μᾶς ἔδωκε ἔργο ἐλ-
ληνικὸ ποῦ δὲν εἶναι μίμησις. Μᾶς ἔδωκε ἔργο κλασ-
σικόν. Στὸ ἔργο αὐτὸ μέσα διακρίνομε ὅλα τὰ γνωρί-
σματα τοῦ πανχρονικοῦ Ἑλλήνα. Μερτὰ ἀπ' αὐτά,
ἠθέλησα ἀπλῶς νὰ τὰ φέρω σὲ περισσότερο φῶς γιὰ ὅσους
παραγνωρίζουν τὴν αὐθεντικότητά ἀπὸ ἐλληνικῆς ἀπό-
ψεως τοῦ ἔργου τοῦ Καβάφη ἐπειδὴ εἶχε τὸ δυστύχημα —
ἢ τὸ εὐτύχημα νὰ ζεῖ στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ὄχι στὴν
Καρδίτσα.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ «ἐλληνικότης» τοῦ ἔργου του εἶναι ἤδη
καταφανὴς ἀπὸ λόγους ἰδιοσυγκρασίας, ἐνστικτοῦ, μαντα-
λιτὲ τοῦ ποιητοῦ, τί νὰ ποῦμε τότε ἂν τὸ ἔργο του τὸ ἐξετά-
σομε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἂν τὸ πάρομε ὡς προῖον ἐλληνικῆς
πνευματικῆς μορφώσεως, ἱστορικῆς καὶ ψυχολογικῆς μελέ-
της; Ἄλλ' ἀφίνω τὴν μελέτην αὐτὴν γιὰ πολὺ ἀργότερα.⁽¹⁾

¹⁾ Πρὸς τὸ παρὸν ἂς ἀρκεσθεῖ ὁ ἀναγνώστης στὲς ὑποδείξεις
ποῦ ἔδωκα στὴ μικρὴ μου πραγματεία: Ἡ πολιτικὴ τοῦ
Καβάφη (1926).

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Patrice Alvère, *Sourires et Grâces*, (έκδοση Albert Messein, Paris 1927).

Είναι ή νέα ποιητική συλλογή του Αιγυπτιώτη λογοτέχνη κ. Γ. Γεωργιάδη (Patrice Alvère) που γράφοντας γαλλικά πέρασε στη Γαλλική λογοτεχνία. Όμως κι αν στην εμφάνισι λογίζεται γάλλος, στο περιεχόμενο παραμένει γνήσιος Ρωμιοσ κι ανατολίτης στις έμπνεύσεις του. Αυτό μας ενδιαφέρει από την άποψη μόνο του ότι συγκρατήθηκε μέσα σ' ιδέες κι έντυπώσεις που χειροπιαστές τις είχε προς του, και δεν πελαγώθηκε σε θέματα γαλλόπρεπης — να ποῦμε έτσι — λογής. Όποσδήποτε ο στίχος του, μορφικά (άλεξανδρινός δωδεκασύλλαβος, έκφραση, δούλεμα) παραμένει καθαρά στα όρια της κλασικορομαντικής γαλλικής ποιητικής.

Όμως στο βιβλιαράκι του αυτό δε μπορείς να ξεχωρίσεις κανέναν ιδιαίτερο χαρακτήρα. Ούτε χαρακτηριστική τάση. Που και που μόνο συναντάς στίχους σαν κι αυτούς :

La vie est un concert idéal qu'on suppose
en voyant l'instrument mais sans entendre l'air...

Και παρακάτω αντίκρύξεις το ποιητικότητα αυτό πέρασμα :

Dans ce quartier d'escrocs, d'assassins et de grues
j'ai même vu le magasin d'un tatoueur
où parmi des motifs rehaussés de couleurs,
figurent la Madone et le Christ — pas très laids,
et qui servent, parfois, pour des marins anglais...

μά γενικά λείπει ή ποιητική — ή για νάμαι ακριβέστερος, ή ποιητικά κατασταλαγμένη — διατύπωση του λείπει ακόμα το στρογγύλεμα της φόρμας, έτσι που ή Guinéeh σου κάνει την έντύπωση ενός χρονογραφήματος με γεμάτη ποιητική διάθεση.

Ξεχωρίζω ένα πραγματικά άριστοτεχνικό σονέτο (Crepuscule Egyptien) με στίχο γερό και στέρεο. Δίπλα του το «Mon flirt s'est Marié», μ' όλο που θυμίζει καμιά μπαλάντα Paul Fort. Όσο για τα τρία της σειράς C'est ainsi que notre âme..., νομίζω έχουν τοῦτο το κακό: να είναι περισσότερο φιλοσοφικά παρά ποιητικά διατυπωμένες οι αληθινά διαλεχτές αναλογίες των — ενώ τα τέσσερα της σειράς L'Eternelle Bataille δεν μπορούν να μπουν ούτε στην ιστορική ποίηση ούτε καν στον ιστορικά διατυπωμένο Καβαφικό στοχασμό.

M. ANT.

Με τον τίτλο «Contes de Savièse» ο γνωστός έλβετός λόγιος κ. Christophe Favre συνάθροισε και δημοσίευσε μιὰ σειρά από παραμύθια της Savièse (μικρή έπαρχία της Έλβετίας) στην εκεί διάλεκτο και σε γαλλική μετάφραση.

Τα παραμύθια αυτά με την πρωτόφαντη χάρη τους δείχνουν τις παραδόσεις και τις προλήψεις που εξακολουθούν και σήμερα να χαρακτηρίζουν την ψυχή του έλβετικού λαού που άρεσκει να πιστεύει στα φαντάσματα και τις διαβολικές ενέργειες καλλιεργώντας την ιδέα του υπερφυσικού, που δείχνει πόσο λίγο επέδρασε ο πολιτισμός στις μακρυνές αυτές έπαρχίες αφού δεν τις άγγιξαν ως τώρα νεωτεριστικές σκέψεις. Μέσα στη συλλογή αυτή υπάρχουν παραμύθια πλασμένα πάνω και σε σύγχρονα έπεισόδια ανθρώπων που ζουν σήμερα καλλιεργώντας την εύφορη γη τους και την πατροπαράδοτη νοστροπία.

Τα παραμύθια στη διάλεκτο του τόπου βέβαια έχουν την αξία της τοπικής χροιάς, αλλά και μεταφρασμένα δεν ύστερούν.

Δίδουμε εδώ στο έλληνικό ένα άπτά παραμύθια αυτά :

“Οι δυο γυναίκες και ο σκύλος.

Μιά φορά, την ήμέρα των Αγίων Πάντων δυο γυναίκες πήγαιναν στην εκκλησιά της ένορίας για τον έσπερινο. Ήρχονταν από Dröne. Καθώς είχαν άργήσει λίγο, περπατούσανε γρήγορα. Σ' όλο το δρόμο ένας σκύλος ήταν μαζί τους, δεν πήγαινε ούτε πίσω τους ούτε μπροστά τους, αλλά πλάι τους όσο και κείνες γρήγορα.

Λοιπόν όταν έφτασαν στο σταυρό του Plan Dodin (τέτοιοι σταυροί υπάρχουν πολλοί στη Savièse) ο σκύλος άρπαξε την άκρη του φουστανιού της μιās άπτις γυναίκες και την τάραξε δυνατά.

Τι να σήμαινε αυτό; Κάτι θα χρειαζόταν να γίνει (δηλαδή: κάποιος από κει θα άναλάβει να κάμει ψυχικά για τους πεθαμένους). Ίσως οι γυναίκες θάπρεπε να πουν: «Τι μήνυμα μας στέλνει ο Θεός;» Άλλ' αυτές δεν το είπαν (δεν το σκέφτηκαν)».

*Αρχη Κόβα. «Διηγήματα» με πρόλογο Άντώνη Γιαλούρη. Σειρά πρώτη. Άθήνα 1925. Έκδοτ. Οίκος Λεφτέρη Μπέρετ. Λάβασα τώρα μόνο την σειρά αυτή των διηγημάτων του κ. Κόβα που φάνηκε στα 1925 και μ' όλο τον πολὺ άθωο κι άγνό τρόπο με τον όποιο ο συγγραφέας περιγράφει τα νησιώτικα ήθη και έθιμα γιατί τα πέρνει άπτη μιὰ τους, την καλή όψη βρήκα μιὰ πραγματικά «παρθενική» — όπως την λέγει και στον πρόλογο του ο κ. Γιαλούρης — χάρη στα θέματα και στο παρουσιασμό τους. Ο κ.

Κόβας έχει αξία σά διηγήματογράφος άφου για μιá στιγμή ξεχνέσαι διαβάζοντας τó βιβλίό του, και παρακολουθείς μ' ένδιαφέρον και με «πίστη» άκόμα μπορεί νά πει κανείς, τήν άτμόσφαιρα τού έλληνικού νησιού με τίς προλήψεις, τίς παράλογες θρησκευτικές άντιλήψεις, τίς δεισιδαιμονίες· δέν σούρχεται νά κρίνεις άν σήμερα άπ' αυτή τήν πλευρά στέκει νά μελετήσεις τά έθιμά μας, σούρχεται νά τραγουδήσεις με τούς χωριανούς στά πανηγύρια, σούρχεται νά χορέψεις στίς γιορτές τους, νά συγκινηθείς με τόν πόνο τους, νά χαρείς με τή χαρά τους. Κι' αυτό πού κατορθώνει ó κ. Κόβας είναι πάρα πολύ. Τό ήθογραφικό διήγημα γίνεται πολύ· πειό εύχάριστο όταν οί έννοιες και ó σκοπός βγαίνουν άπτήν λογοτεχνική παρουσίαση έπεισοδιών, άναμνήσεων, και (ιδίως) όταν ó συγγραφέας φαίνεται νά ζήσει, νά έλαβε μέρος, νά είναι και ó ήρωας πολλές φορές τά διηγήματά του πέρνουν ένα ζωηρό ύποβλητικό χρώμα.

Ό κ. Κόβας έχει έτοιμη για νά τυπωθεί και πολλή άλλη εργασία στην όποία άναμφισβήτητα, — με τά προσόντα πού μäs παρουσιάζεται — θά άντικασταθεί ή ποιητική του έξαρση, με βαθύτερη ψυχολογική προετοιμασία και περισσότερη τεχνική σιό ύφος.

Ρ. Σ.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«*Νέα Έστία*», 15 Δεκεμβρίου 1927. Πολύ πλούσιο σέ ύλη και λαμπρό σέ εμφάνιση τó Χριστουγεννιάτιο τεύχος τής «*Νέας Έστίας*». Διαλεχτοί συνεργάτες, ώραία εικονογράφηση. Άρχίζει μ' ένα μεγάλο ποίημα τού Κωστή Παλαμά «*Ρωμαντικά Γυμνάσματα*». Έχει επίσης ποιήματα τού Γ. Δροσίνη «*Ήρθες*», τού Λάμπρου Πορφύρα άπτίς «*Φωνές τής Θάλασσας*» ó Μαρίνος Σιγούρος δημοσιεύει «*τό βιολί τών Άτσιγγανών*», ένα ώρατο έκτενες άφηγηματικό ποίημα πού τό συνοδεύουν και εικόνες τού ζωγράφου Β. Γερμένη· είναι γραμμένο στα 1906· ó Ζαχ. Παπαντωνίου «*Τό Νερό*» και τό «*Φεγγάρι*». Η κ. Αιμιλία Στεφ. Δάφνη δημοσιεύει χαριτωμένους στίχους και ó κ. Σέφερλης «*Άπόκοσμο μήνυμα*». Άπό ένα άρθρο τού κ. Γ. Α. Σωτηρίου (συνοδευόμενο με εικόνες) πληροφορούμαστε ότι με τήν εύκαιρία τών έορτών τού Φώσκολου μπήκε ή βάση αξιόλογου Μεσαιωνικού Μουσείου στη Ζάκυνθο· Ήδη ό καθηγητής κ. Ν. Λαμπρόπουλος έχει περισυλλέξει πολλά άντικείμενα άρχαία και μεσαιωνικής τέχνης: μαρμάρινα γλυπτά,

βενετικά γλυπτά, ξυλόγλυπτα τέμπλα και προσκυνητήρια, ιερατικά άμφια, πολύτιμα εκκλησιαστικά σκεύη.

Στό τεύχος βρίσκουμε διηγήματα Κατίνας Γ. Παπα, Γιάννη Βλαχογιάννη, Γ. Άθάνα, Χάρη Σταματίου. Ό Πέτρος Χάρης έχει μιá μελέτη για τόν Άνδρέα Καρκαβίτσα

1ης *Ίανουαρίου* 1928. Πρώτο τεύχος τής Β'. χρονιάς. Ό Κλ. Παράσχος δημοσιεύει έπισκόπηση τής λογοτεχνικής κίνησης τού 1927 τήν όποία βρίσκει φτώχη και όπο άποψη ποιότητας και άπο άποψη ποσότητας. Άπτά εκδοθέντα μέσα στό χρόνο έργα ξεχωρίζει μόνο τούς «*Σκλάβους πολιορκημένους*» τού Βάρναλη, τόν «*Νικηφόρο Φωκά*» και τό «*Salvatores Dei*» τού Καζαντζάκη, και τό «*Σταμάτημα*» και τό «*Οί Έλληνες και ó Έλληνισμός μου*» τού Ίωνος Δραγούμη. Ό Άρ. Κουρτίδης μäs δίνει τήν άρχή τής διάλεξής του (στόν «*Παρνασσό*» 8 Νοεμβρίου 1927) για τόν Γουλιέλμο Μύλλερ, τόν ποιητή τών Τραγουδιών τών Έλλήνων. Βρίσκουμε ένα σημείωμα τής Άγγελικής Χατζημιχάλη «*Τό Ρουμλούκι*» άπτή μελέτη τής πάνω στη Νεοελληνική λαϊκή Τέχνη πού θά εκδοθεί προσεχώς. Μäs άρесе τό διήγημα πού θά τυπωθεί με συνέχεια τού κ. Νίκου Λουζοπούλου «*Όταν πέθανε ή Άγγέλα*» και τό ύφος του καλό και οί τόποι ζωηρά παρουσιασμένοι και χαρακτηριστικά ψυχολογημένοι.

«*Νεοελληνικά Γράμματα*». Δεκέμβρης 1927 (Βιβλίό 15ο, χρονιά Β'). Η ύλη του πάντα έκλεκτή. Ό Μιχ. Γ. Πετρίδης έχει ένα ποίημα «*Η άρραβωνιασμένη*». Ό κ. Άντ. Γιαλούρης μäs δίνει ένα διήγημα έμπνευσμένο άπτόν προσφυγικό κόσμο τών ξεσπιτωμένων και διωγμένων ρομιών άπτά χωριά τής Θράκης τά κοντινά τής Πόλης με τόν τίτλο «*Στήν πλώρη*».

Ξεχωρίζουμε «*Άπό τό ήμερολόγιο μιäs μεγάλης κυρίας*» τού κ. Βελ. Φρέρη· σέ ύφος δυνατό και χαρακτηριστικό περιγράφει τό πώς συμπονούν οί πλούσιοι. Μιá μεγάλη κυρία έβλεπε άπτό παρόνθος τής κάθε πρωί μιá ζητιανίσα, και έπειδή τήν ένοχλούσε τό τακτικό αυτό άντίκρουσμα τής άνθρώπινης δυστυχίας, τή φώναζε νά τή συμβουλέψει μήν πάρει και χειρότερο δρόμο. Όταν τό κοριτσάκι άράδιασε τίς λεπτομέρειες τής κατάντησ τού, ή κυρία πείστηκε πώς μόνο νά ζητιανεύει μπορούσε και τό έστείλε πίσω στη μοίρα τού. Κι όταν μετά μέρες τό κοριτσάκι δέ φάνηκε πειά ή κυρία ήσύχασε γιατί σκέφθηκε πώς θά τό άνάπαψε ό Θεός πού τό σπλαχνίστηκε. Νά πώς συμπονούν οί μεγάλοι. Οί σελίδες αυτές είναι άπτίς πειό καλές τού κ. Β. Φρέρη.

Ὁ κ. Γιάννης Μουρέλλος ἐξακολουθεῖ τὴ σειρά τῶν διηγημάτων του με ροῦσικα θέματα. Στὸ τεῦχος αὐτὸ ἔχει τὴν "Τατιάνα Βανόβνα Κασκίν".

"*Νεοελληνικὴ Τέχνη*" ἀριθ. 11-12. Μὲ τὸ πρωτοχρονιάτικο αὐτὸ τεῦχος τὸ περιοδικὸ κλείνει τὸν πρῶτο του χρόνο. Βγήκε μὲ περισσότερες σελίδες καὶ μὲ εἰκόνες συνεργατῶν του. Ξεχωρίζουμε τὰ διηγήματα τοῦ κ. Α. Δ. Παπαδήμα "Μιά καλὴ λύση" καὶ τοῦ κ. Μ. Δάναλη "Τὸ κυνήγι τοῦ θανάτου" παρμένα καὶ τὰ δυὸ ἀπὲν γύρω μας ζωὴ σ' ὅλη τῆς τὴν πραγματικότητά καὶ μὲ δική μας ψυχολογία. Δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε δυστυχῶς τὸ ἴδιο γιὰ τὸ "Παιγνίδι τοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ θανάτου" τοῦ κ. Δ. Τερζάκη ποὺ μοιάζει ἄλλης ἐποχῆς καὶ ὄχι ταιριαζόμενο στὴ σημερινὴ νοοτροπία μας.

Τὸ ποίημα "Μισὴ ἱστορία" τοῦ κ. Τέλλου Ἄγρα μᾶς συγκίνησε μὲ τὴ δυνατὴ του ὑποβλητικότητά στο μπιτσο καὶ τὸν στίχο. Βρίσκουμε ποιήματα Φώτου Γιοφύλλη, Μ. Ζώτου, Παύλου Κριναίου.

"*Ἀναγέννηση*" χρονιά Β'. Νοέμβριος 1927. Τὸ τεῦχος αὐτὸ ἔχει ἐκλεκτὴ καὶ ἐνδιαφέρουσα συνεργασία. Ἡ μελέτη τῆς κ. Ἀγγέλας Θρ. Καστανάκη γιὰ τὸν Ζαν-Ζὰκ Ρουσσὸ πολὺ ἀξιοπρόσεχτη. Ἐξετάζει καὶ τοποθετεῖ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου συγγραφέα ποὺ θεωρεῖ ἐμφυωτὴ τοῦ ρωμειτισμοῦ, ἐπέξηγεῖ τὴς κοινωνιστικῆς τὸν ἀντιλήψεις μὲ πολὺ ὀρθόφρονο τρόπο. Ἐνα ἄρθρο τοῦ κ. Μ. Φιλήντα πάνω στὴν ὀρθογραφία ἢ μᾶλλον στὴ φτογγολογία μὲ βαθυστόχαστα ἐπιχειρήματα ἀντικρούει τὴς γνώμης τοῦ κ. Γιαννίδη. Ἡ Σέμνη Παλασπυρίδη γράφει γιὰ τὸ "Ἀγαλμα τοῦ Λεωνίδα (ποὺ βρίσκεται σήμερον στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ μας Μουσεῖο) καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸ βάλει στὴν ἐποχὴ του. Ἐπίσης συνεργάζονται Κ. Δ. Σωτηρίου, Χ. Καρούζος.

"*Ἑλληνικὰ Γράμματα*". 1-23. Στὸ πρῶτο τεῦχος ἔνα ἄρθρον τοῦ Κ. Θ. Δημαρᾶ, "Γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ". "Ἡ κοινωνία καὶ τὸ θέατρο" διάλεξη τοῦ κ. Ρώτα ποὺ δόθηκε στὸ Δημοτικὸ θέατρο τοῦ Πειραιᾶ στίς 6 τοῦ Δεκεμβρίου. Βρίσκουμε τρία νόστιμα διηγηματάκια "Καλοὶ ἄνθρωποι" τοῦ Πέτρου Χάρη, "Φιλὶ καὶ κλάμα" τοῦ Γιάννη Βλαχογιάννη (γιὰ τὴν ψυχολογία τῶν παιδιῶν) καὶ "Θεοδῶρ" τῆς Ἑλλης Β. Δασκαλάκη. Δημοσιεύονται καὶ τρία ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς τὸν Σαφάκη: στὸ πρῶτο ὁ Καραϊσκάκης τοῦ ἀναγγέλλει τὴν περιφρημὴ νυχτερινὴ ἐπίθεσι

τον κατὰ τοῦ Ὁμιᾶρ Πασᾶ Καρυστινοῦ τῆς 5 Φεβρουαρίου 1827· τὸ δεύτερον δίνει σπουδαῖες εἰδήσεις γιὰ τὸν πόλεμον τῶν Σιλιωνῶν στὰ 1827· καὶ τὸ τρίτον εἶναι μιὰ ἐπίπληξη γιὰ τὸν πόλεμον ὁ Σοφάκης νὰ πῆρει, φτάνεται, πρωτοβουλία στὰ στρατιωτικὰ ζητήματα τῆς Ρούμελης. Τὸ ὑπερόγραφο ποὺ ἔχει τὸ γράμμα εἶναι γραμμένο σὲ τὸνο φιλικὸ καὶ μαλακώτερον καὶ δίνει εἰδήσεις γιὰ μιὰ μάχη ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴ γνωστὴ μάχη ποὺ ἔκαμε ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὸν Κιουταγῆ. Τὰ γράμματα αὐτὰ παραχώρησε στὸ περιοδικὸ ὁ κ. Δ. Λουκόπουλος, ταξινόμος τοῦ Λαογραφικοῦ ἀρχείου.

Στὸ 3ο τεῦχος βρίσκουμε ἕνα διήγημα τοῦ Πολυδ. Παπαζοστοδοῦλου "Στὸ γκρεμὸ". Μᾶς παρεξένεψε τὸ φέροισιμο τοῦ χωρικοῦ νὰ σκοτώσει ῥίχνοντιὰς τὸ ἀπὸ γκρεμὸ τὸ ἄρρωστο ἄλογό του ποὺ τὸν εἶχε δουλέψει 20 χρόνια. Τὸ θεωροῦμε πάντα βάρος τους οἱ χωρικοὶ τὸ ζῶο ποὺ δὲν τοὺς χρησιμεύει πειὰ, ἀλλὰ δὲν εἶναι τόσο ἄσπλαγχοι κ' οὔτε τόσο ἀποραστιστικοὶ. Νομίζουμε τουλάχιστον.

Πολὺ καλὴ ἐκλογή ἔκαμε ὁ Ἐκδοτικὸς οἶκος Κασσιγόνη τυπώνοντας στὸ μηνιαῖο περιοδικὸ του "*Ἐρευνα*" (Δεκέμβριος 1927) τὴν μελέτη γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη τοῦ Ἐμμονουήλ Ροῖδης, ἡ ὁποία εἶχε φανεῖ πρῶτῃ φορᾶ στὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸ 1889—1898. Στὴν ἀρχὴ τοῦ τεύχους τῆς "*Ἐρευνας*" ὑπάρχουν μερικῆς βιογραφικῆς σημειώσεις γιὰ τὸν Ροῖδη (1835—1904) καὶ γιὰ τὸ ἔργο του. Στὴν μελέτη ποὺ δημοσιεύει ἡ "*Ἐρευνα*" θὰ βρεῖ ὁ ἀναγνώστης τὸν βίον τοῦ Ἀριστοτέλη, καὶ ἔκθεσι τῆς φιλοσοφίας του καὶ τῆς πολὺ μεγάλης ἐπίδρασής της καὶ στὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ στὸν μεσαίωνα. Οἱ ἄραβες εἶχαν πολὺ βαθὺ θάνασμα γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη. "Παρ' αὐτοῖς" λέγει ὁ Ροῖδης, "Ἀριστοτέλης καὶ φιλοσοφία εἶχον καταντήσει νὰ θεωρῶνται ὡς τὰ ἀκριβέστατα τῶν συνωνύμων· οὐδὲ πιστεύομεν ὅτι δύναται νὰ εἴρηθῃ ἄλλο ἐγκώμιον τοῦ φιλοσόφου δυνάμενον νὰ ὑπομείνῃ τὴν σύγκρισιν πρὸς ὅσα λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Ἀβερρόης ἐν τῷ προλόγῳ τῆς μεταφράσεως τῶν Φυσικῶν ὡς ἑξῆς: "Συγγραφεὺς τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου εἶναι ὁ πολὺς Ἀριστοτέλης, υἱὸς τοῦ Νικομάχου, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ θεωρήσομεν ὡς δημιουργὸν ἅμα καὶ τελειωτὴν τῆς ἐπιστήμης, τῆς τε λογικῆς, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς μεταφυσικῆς, διὰ τὸν λόγον ὅτι οὔτε ἐγράφη πρὸ αὐτοῦ σπουδαῖον τι περὶ τούτων, οὔτε κατώρθωσαν οἱ διάδοχοι αὐτοῦ εἰς διάστημα δεκαπέντε αἰώνων νὰ προσθέσωσι τὸ ἐλάχιστον ἄξιον λόγον εἰς ὅσα εἶπε". Μεταξὺ τῶν μεταφράσεων τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλη ἀναφέρει ὁ Ροῖδης λατινικὴν κατωμένην ἀπὸν Βησσαρίωνα.

“Νέα Ἐπιθεώρηση”. Μηνιαία ἔκδοση. Γενάρης 1928. — Πόημα τοῦ Γιάνη Ἀγκυλοῦ. Ὁ Ἀντρέας Ζέβγας μιλεῖ γιὰ τὸν Παναίτ Ἰσραίτι, τὴ ζωὴ του καὶ τὸ ἔργο του. Ἀρχίζει ἓνα ἄρθρο τοῦ Πέτρου Πικροῦ “Ὁ Φώσκολος δίχως θρόλο”.

Μέσα στὰ σημειώματά της ἡ “Νέα Ἐπιθεώρηση” ἐπιτίθεται κατὰ τῆς Δελφικῆς προσπάθειας. Δὲν συμφωνοῦμε μὲ τὴν τακτικὴ τοῦ περιοδικοῦ· διαμαρτυροῦμαστε ἔντονα. Τὸ θαυμάσιο καὶ βαρὺ ἔργο ποὺ ἀνέλαβε νὰ φέρει σὲ πέρας ὁ Ἄγγελος Σικελιανός, ὁ ἰδεολόγος αὐτὸς ἑλληνας, δὲν ἐνδιαφέρει, οὔτε πρέπει νὰ ἐνδιαφέρει μόνο μιὰ μεμονωμένη κοινωνικὴ ομάδα. Πρέπει ν’ ἀγκαλιαστῆ ἀπ’ ὅλο τὸν ἑλληνικὸ κόσμον στὴν ψυχὴ τοῦ ὁποίου ἄλλωστε ἀναμφισβήτητα θὰ βρεῖ ἀντίπαλο γιατί ἔχομε ὅλοι ἀνάγκη μιᾶς συνάσπησης γύρω ἀπὸ ἓνα ἀνώτερο ἰδανικὸ γιὰ νὰ μπορέσουμε ἀνηρηρέαστοι ἀπὸ πρόωρες ἀποφάσεις καὶ ξενικὲς ἐπιδράσεις ν’ ἀντιλήσουμε “τὸ ὄξυγόνο ποὺ μᾶς χρειάζεται γιὰ τὴ μελλοντικὴ κοινωνικὴ εὐεξία καὶ ἀντοχὴ”.

“Ἀργώ”. — Μιὰ ἀποτυχημένη προσπάθεια αὐτὸ τὸ περιοδικό. “Υστερ’ ἀπὸ 8 μῆνες ξαναπαρουσιάζεται καὶ δημοσιεύει καὶ ἄρθρο μὲ συνέχεια (!) ἀπὸ προηγούμενο τεῦχος.

Συνεργάζονται Ν. Γερμάλης, Ἡλ. Γκανούλης, Μ. Βάλσας, Μικέλης Ἀβλιχος, Αἰμιλία Δάφνη (ἓνα ἔξοχο ποίημα), Πέτρος Μάγνης καὶ ἄλλοι.

“Ἀτλαντὶς” Ὀκτώβριος - Νοέμβριος 1927, μηνιαῖο περιοδικό. Νέα Ὑόρκη. Τὸ τεῦχος τοῦ Ὀκτωβρίου δίνει πολλὰς βιογραφικὰς πληροφορίες γιὰ τὸν Σόλων Βλαστό, τὸν ἰδρυτὴν τοῦ περιοδικοῦ, ποὺ πέθανε πέρσι στὸ Παρίσι σὲ ἡλικία 76 ἐτῶν. Δίνει ἐπίσης πέντε προσωπογραφίες του. Ἡ “Ἀτλαντὶς” ἄρχισε στὰ 1894, ὡς μικρὸ ἑβδομαδιαῖο φύλλο. Ἄρθρα, μὲ εἰκόνες, γιὰ ἑλληνικὰ μέρη. Ἀναδημοσιεύει ἔξοχους στίχους (“Δεῖπνος”) τοῦ Σικελιανοῦ. Μὲ πολὺ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Ι. Κ. Χρυσανθοπούλου “Ἡ ἑκατονταετηρὶς τῆς Ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου (ἓκ τῶν ἐφημερίδων τοῦ φθινόπωρου τοῦ 1827).

“La Semaine Egyptienne”, Χριστουγεννιάτικο τεῦχος. Ἔχει στίχους τῶν γνωστῶν ποιητῶν Vanderbroght καὶ Fiechter ἓνα ἄρθρο γιὰ τὸν αἰγύπτιο ποιητὴ Ἀχμετ Ράσεμ· εἰκόνες τοῦ γραζοκαθολικοῦ ναοῦ Καίρου (στὸν ὁποῖο ἐργάστηκε ὁ ἀρχιτέκτων Μπιμπικιόφ)· ἄρθρο τοῦ Ἀχμετ Ράσεμ γιὰ τὸν Sintès. Διαβά-

ζουμε σημειώματα (συνδευόμενα μὲ τὶς εἰκόνες τους) γιὰ τὶς ἑλληνίδες καλλιτέχνιδες Δρακίδη - Νικολακάκη, Βαλσαμάκη, καὶ Μαρίκα Νέζερ.

“Παναγιύπτια”, ἑβδομαδιαῖο περιοδικὸ γιὰ παιδιὰ, ἐφήβους καὶ κορίτσια. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὰ “Γράμματα” Ἀλεξάνδρεια. — Ἡ ὕλη τους εἶναι πάντα διαλεγμένη μ’ ἐπιμέλεια ὥστε καὶ νὰ διασκεδάσει καὶ νὰ διδάσκει τὰ παιδιὰ. Ἡ “Ἐγκυκλοπαιδικὴ Σελίδα”, τους μᾶς ἀρέσει ξεχωριστά. Στὸ φύλλο τῆς 21 Δεκεμβρίου διαβάζουμε βιογραφικὰς πληροφορίες γιὰ τὸν λυκειάρχην κ. Ι. Γκίνα, καὶ τὴν γνώμη του γιὰ τὰ “Παναγιύπτια” ἢ ὅποια εἶναι πολὺ εὐνοϊκῆ· θερμῶς, λέγει, συσταίνει τὸ περιοδικὸ στους μαθητὰς τοῦ λυκείου του. Οἱ “Μυθολογικὲς Ἱστορίες” (ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ τοῦ Em. Genest· μεταφραστὴς ὁ κ. Ν. Μακρῆς) δίνουν στὰ παιδιὰ πληροφορίες πρὸς τὰς εἶναι πολὺ χρήσιμες σὰν συναντοῦν στὶς ἀναγνώσεις τους μνεῖες γιὰ μυθολογικὰ πρόσωπα. Στὸ φυλλάδιο τῆς 7 Ἰανουαρίου βλέπουμε (γιὰ τὶς διαλέξεις τῆς “Φιλικῆς ἑταιρίας” ποὺ γίνονται τὶς Κυριακὰς τὸ ἀπόγευμα στὸ ἐντευκτήριο τῶν “Γραμμάτων”) ν’ ἀγγέλλεται μιὰ ὁμιλία τοῦ Α. Βλάχου (ἐγγονοῦ τοῦ μεγάλου λογίου Ἀγγέλου Βλάχου) γιὰ τὸν “Ἰούλιο Βέρον”. Ἐνα πρᾶγμα στὸ φυλλάδιο τῆς 7 Ἰανουαρίου μᾶς λύπησε. Εἶναι ἡ ἐκκλήση πρὸς βρέθηκε ἀναγκασμένη νὰ κάμει ἡ διεύθυνση τῶν “Παναγιυπτίων”. Τὸ ὥραιο περιοδικὸ αὐτὸ, ποὺ ἔπρεπε νὰ ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὶς ἑλληνικὰς οἰκογένειες καὶ τοὺς ἑλληνες δασκάλους, ἐφθασε στὸ σημεῖο ὅπου νὰ εἶναι προβληματικὴ ἢ συνέχεια τῆς ἔκδοσός του γιατί παρουσιάζει ὑλικὴν ζημίαν. Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ ἐκκλήση θὰ βρεῖ τὴν πρέπουσα ἀπήχηση, καὶ ὅτι δὲν θὰ στερηθῆ ὁ αἰγυπτιακὸς ἑλληνισμὸς τὸ χρησιμώτατο παιδικὸ περιοδικὸ του, πάνω στὸ ὁποῖο τόση φροντίδα, τόση ἐργασία, τόσος κόπος καταβλήθηκαν.

“Journal des Hellènes”, ἑφημερίδα, Παρίσι. Στὸν ἀριθμὸ τῆς 11 Δεκεμβρίου δίνονται γνώμες γιὰ τὴν ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου συμπληρωματικὰς ἐκείνων ποὺ δόθηκαν στὸ φύλλο ποὺ τὸ “Journal des Hellènes” εἶχε ἀφιερῶσει στὸ μεγάλο ἱστορικὸ γεγονός.

“Cinégraphe Journal”. Τὸ ἑβδομαδιαῖο αὐτὸ περιοδικὸ τῆς Ἀλεξανδρείας — φιλολογικὸ, θεατρικὸ, καὶ κοσμικὸ — προσφέρει στους ἀναγνώστας του ὕλη πάντοτε ἐνδιαφέρουσα· ἡ στήλη του

“Causons un peu”, ή στήλη “Courrier Littéraire” ἀρέσουν πολύ. Τό Χριστουγεννιάτικο του τεύχος ἐπιτυχημένο ὁ κ. Πατρίς Ἀλβέρ σ’ αὐτό παραπονιέται (Causerie de Fin d’année) γιὰ τὴν κακία του μοῖρα ποῦ τὸν κάμνει κάθε χρόνο νὰ ἔχει νὰ γράφει “le compliment du premier de l’an pour les journaux du cru”. Τὸ κακὸ αὐτό, λέει τοῦ ἄρχισε ἀπὸ μικρός: στὸ σχολεῖο, στοὺς Frères, ἔγραφε ἀνάλογα πράγματα γιὰ τοὺς δασκάλους του “dans le plus pur académicisme”.

“**Ἴσις**”, σοβαρὴ ἐβδομαδιαία ἔκδοση ἄξια κάθε ὑποστήριξης.

“**Μύδα καὶ Τέχνη**”. Τὸ καλὸ περιοδικὸ ἐξακολουθεῖ μ’ ἐπιμέλεια τὴν ἔκδοσή του, πλουτίζοντας συνεχῶς τόσο τὸ τεχνικὸ ὅσο καὶ τὸ φιλολογικὸ του μέρος. Τὸ συστήνουμε θερμά.

“**Τὸ Παλλάδιο**”, μηνιαῖο περιοδικὸ τῆς Δεμεσοῦ. Διευθύνεται ἀπὸ τὴν κ. Πολυξένη Λοῦζιάδα.

Ἡ “**Νέα Ἠχώ**”, (ἐφημερίς) τοῦ Πόρτ - Σαῖτ ἀσχολουμένη μετὰ τὴν ἔρευνα τοῦ «Ταχυρόμου» γιὰ τὴ θέση τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἑλληνισμοῦ δημοσιεύει ἓνα ἄρθρο (J.H.S.) στὸ φύλλο τῆς 21 Ἰανουαρίου πολὺ αἰσιόδοξο. Ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Αἰγύπτου, λέγεται στὸ ἄρθρο, εἶναι περὶ ἰσχυρὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἦτανε στὴν προπολεμικὴ ἐποχὴ καὶ περὶ ἄρτιος σὲ ἐμπορικὴ παρασκευὴ καὶ δράση.

“**Ἀρκαδία**”, ἐβδομαδιαία ἐφημερίδα, Σικάγο. Στὸ φύλλο τῆς 11 Δεκεμβρίου ἔχει ἓνα μακρὸν ἄρθρο γιὰ τοὺς ἀδελφοὺς Γεώργιο καὶ Δημήτριο Σπειτσερόπουλο τοῦ Καίρου, στὸ ὁποῖο ἀναγράφονται οἱ γενναῖες δωρεές τους πρὸς τὴν πατρίδα τους Ἀρκαδία γιὰ τὸ Σανατόριο τῆς Κορφοξυλιάς, τὴν διακόσμηση μητροπολιτικοῦ ναοῦ.

Διαβάζουμε ἓνα ἀξιοσημείωτο ἄρθρο “Ἑλληνικά” ποῦ τονίζει τὴν ἀνάγκην νὰ διατηρηθῇ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα στοὺς Ἑλληνας τῆς Ἀμερικῆς, ἡ συναίσθηση τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνισμοῦ θὰ τοὺς κάμει χρήσιμους Ἀμερικανοὺς πολίτας: ἀν ἀγαπᾶτε τὴν Ἀμερικὴν, λέγει ὁ ἄρθρογράφος, “μᾶθετε τὰ παιδιὰ σας Ἑλληνικά γράμματα. Ἐνισχύσατε τὰ ὑπάρχοντα σχολεῖα, ἰδρύσατε νέα σχολεῖα, διὰ παντὸς τρόπου μᾶθετε τὰ παιδιὰ σας Ἑλληνικά, καὶ θὰ σᾶς εὐγνωμονοῦν μίαν ἡμέραν ὅχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἡ φυλὴ σας καὶ ἡ μεγάλη αὐτὴ θετὴ πατρίς σας ἡ Ἀμερικὴ”.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ὁ κ. Βαϊάνος ἔλαβε ἀπὸ τὸν κ. Φίλιππο Δραγοῦμη ἐπιστολὴ σχετικὴ μετὰ τὸ ἄρθρο του γιὰ τὸν Ἴωνα Δραγοῦμη ποῦ φάνηκε στὸ τελευταῖο μας τεύχος. Δημοσιεύουμε μερικὰς ἐνδιαφέρουσες γραμμὰς τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς.

“Ἐλαβα τὸ τεύχος Δεκεμβρίου τῆς “Ἀλεξανδριτῆς Τέχνης” μετὰ τὴν κρίσιν σας γιὰ τὰ ἔργα τοῦ Ἴωνος· εἶναι γραμμένες μετὰ οὐμπάθεια καὶ ἀβίαστα. Δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο μετὰ τὴν κριτικὴν τοῦ Χ. Καρούζου στὴν “Ἀναγέννηση” γιὰ τὴ “Σαμοθράκη”· εἶναι βέβαια ἀναλυτικώτερη καὶ μελετημένη κριτικὴ, ἀλλὰ, φοβοῦμαι, πῶς δείχνει προκατάληψιν καὶ στενὴν ψυχὴν. Ἔχει πάρει ὁ κριτικὸς αὐτὸς μὴ θεορῶν ξένην, ποῦ θέλει νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ παντοῦ, καὶ κατακρίνει τὴν “Σαμοθράκην” γιὰτὶ δὲν τὴν ἔχει βᾶσιν τῆς. Δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ πῶς μπορεῖ νὰ ὑπάρχει καλλιτεχνικὴ ἀντίληψιν χωρὶς προδιαγραφαιμένη κοινωνιστικὴ ἢ ἐπιστημονικοφανὴ θέση. Δὲν κατάλαβεν τὸν Ἴωνα καθόλου, ἀφοῦ φαντάζεται πῶς τὸ ἄ τ ο μ ό του τὸ ἔπαιρνε γιὰ σκοπὸν, ἐνῶ μόνον ὡς ὄ ρ γ α ν ο γιὰ σκοποὺς ἕξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του τὸ καλλιεργοῦσε καὶ τὸ θυσιάει πάντα, ὡς στὸ τέλος.

Ὁ δὴθεν ἐ γ ω κ ε ν τ ρ ι σ μ ό ς του ἦταν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σοκρατικοῦ ρητοῦ “Γ ν ὠ θ ι σ α υ τ ὸ ν” καὶ τίποτε λιγώτερον.

Ἀλλὰ καλὸ εἶναι ποῦ γίνεται τέτοια κριτικὴ στὰ ἔργα τοῦ Ἴωνος, γιὰτὶ δίδεται ἀφορμὴ νὰ ἐξετασθοῦν ἀπ’ ὅλες τὰς μεριάς”.

ΣΤΙΣ 16 Ἰανουαρίου τραγοῦδισε στὴν Ἀλάμπρα ἡ πολὺ γνωστὴ καλλιτέχνη Δις Καίτη Ἀνδρεάδη συνθέσεις τοῦ Bach, Bergerettes, Roussel, Debussy, Moussorgsky, Manuel de Falla.

Μᾶς ἄρεσε πολὺ ἡ μουσικὴ τοῦ Debussy πάνω στὰ τραγοῦδια τῆς Βιλιτῶς ποῦ ἀπέδωσε μετὰ ἐξαιρετικὴν τέχνην ἡ Δις Ἀνδρεάδη, γιὰτὶ ταιριάζουν καὶ τόσο πολὺ στὴ φωνὴ τῆς καὶ τὴ μεγάλη τῆς εὐστορφία στὶς χαμηλὰς νότες. Ἀκούσαμε ἐπίσης καὶ δύο ὄρατια Δημοτικὰ μας τραγοῦδια.

Στὸ τέλος τῆς συναυλίας, ἔξω ἀπὸ πρόγραμμα, ἡ Δις Ἀνδρεάδη τραγοῦδισε μὴ χαριτωμένη σύνθεση τοῦ Stravinsky “Τὸ Παιδικὸ Τραγοῦδι”.

ΤΟ ΑΡΘΡΟ πού τυπώνουμε — σέ ἑλληνική μετάφραση — τοῦ κ. Ch. Φαντε γράφτηκε γιά τήν “Ἀλεξανδρινή Τέχνη” πού εἶναι εὐτυχῆς συγκαταλέγοντας μεταξύ τῶν συνεργατῶν της τόν διαπρεπή αὐτόν ἑλβετό ἑλληνοιστή.

Ἰσως παραξενευτοῦν οἱ ἀναγνώστες μας πού δέν ἀσχολούμαστε διόλου μέ τό βιβλίο “Ταξιδεύοντας” (ἐκδοση “Σερσείου”) τοῦ κ. Καζαντζάκη, συγγραφέι τόν ὁποῖον ἐκτιμοῦμε. Τοῦτο ὀφείλεται στό ὅτι ὁ Ἐκδοτικός Οἶκος “Σερσείων” τοῦ κ. Μαρσέλου δέν μᾶς τό ἔστειλε.

Ἡ “Ἰεσι” γράφοντας γιά τό τελευταῖο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας λέει ὅτι περιέχει ὕβρεις ἐναντίον της. Ἡ Ἀλεξανδρινή Τέχνη — νά τό ξέρει ἡ Ἰεσις — δέν ὕβριζει. Εἶχε παρατηρήσει ὅτι ἦταν ἄπρεπο πρᾶγμα, γιά νά ἐξυψωθεῖ ὁ ζωγράφος Θωμόπουλος νά υποβιβαστεῖ ὁ ζωγράφος Καλμουῆχος. Αὐτό δέν εἶναι ὕβρις. Ἀλλωστε σ’ αὐτή τήν γνώμη ἐπιμένουμε, καί νάκούεται.

Εἶχαμε δεῖ κάτι στήν Ἰσιδα γιά περίστροφον. Σέ τέτοιο περιττό ἔξοδο βεβαίως δέν προβαίνουμε προκειμένου γιά τήν Ἰσιδα — τῆς ὁποίας τά ὄπλα εἶναι γνωστό ὅτι πάσχουν ἀπό ἀφλογιστία.

Το πολυ συμπαθητικό περιοδικό τῆς Δράμας “*Νέοι Ρυθμοί*” (115, ὁδός Μεγ. Ἀλεξάνδρου) ξαναβγαίνει μέσα στό μήνα σέ μεγαλύτερο σχῆμα καί μέ 32 σελίδες. Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι τό περιοδικό αὐτό ἐξυπηρετεῖ μιάν ἀνάγκη τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως· κάνει γνωστή καί διαδίδει τήν πνευματική ἐργασία, τό καλλιτεχνικό αἶσθημα τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης στήν ἐπίλοιπη Ἑλλάδα. Τό διευθύνει ὁ νέος λογοτέχνης κ. Κώστας Δρακόπουλος. Τό συστήνουμε θερμά.

ΣΤΙΣ 29 Ἰανουαρίου ἔγινε στήν Ἐκκλησία «Εὐαγγελισμός» ἕνας γάμος τόν ὁποῖον περιέβαλε μέ συμπάθεια καί ἐνδιαφέρον ὁ ἑλληνικός κόσμος τῶν γραμμάτων τῆς πόλης μας — τοῦ γνωστοῦ ἐπιστήμονα κ. Θωμά Γεωργίου, πού ἀνήκει καί στόν λογοτεχνικό μας κύκλο, μέ τήν Δδα Τζένη Χριστομάνου κόρη τοῦ κ. Μᾶξ Χριστομάνου καί ἀνεψιά τοῦ μεγάλου συγγραφέα Κωνσταντίνου Χριστομάνου. Στεφάνωσε ὁ διαπρεπῆς λόγιος κ. Χ. Νομικός.